

ПОЛИЦИЈСКИ ГЛАСНИК

СТРУЧНИ ЛИСТ ЗА ПОЛИЦИЈУ БЕЗБЕДНОСТИ И АДМИНИСТРАЦИЈУ ПОЛИЦИЈСКИХ И ОПШТИНСКИХ ВЛАСТИ

УРЕЂУЈЕ ОДБОР МИНИСТАРСТВА УНУТРАШЊИХ ДЕЛА

СЛУЖБЕНИ ДЕО

Укаком Његовог Величанства од 7. окт. мес. постављени су:

за Председника Министарског Савета и Министра Грађевина, г. Петар Велимировић, Министар на расположењу;

за Министра Војног, почасни ађутант, г. Бенерал Милован С. Павловић;

за Министра Правде, г. Арон Нипчић, Министар на расположењу;

за Министра Иностранних Дела, почасни ађутант, г. Бенералштабни Потпуковник, г. Василије Антонић, Министар на расположењу, задржавајући му чин и ранг у војсци;

за Министра Народне Привреде, г. Д-р Ђока Николић, Министар на расположењу;

за Министра Унутрашњих Дела, г. Веља М. Тодоровић, Сенатор и адвокат;

за Министра Просвете и Црквених Послова г. Миленко Марковић, Управник Државне Штампарије; и

за Министра Финансија, Милић Радовановић, Професора Велике Школе.

Из канцеларије Министарства Унутрашњих Дела, 7. октобра 1902. год. ПМ 24406.

Указом Његовог Величанства Краља Александра I, на предлог Министра унутрашњих дела, постављени су:

за начелника друге класе округа тимочког, Љубомир Обрадовић, начелник треће класе истог округа;

за начелника треће класе округа крагујевачког, Петар Благојевић, начелник четврте класе истог округа;

за начелника треће класе округа београдског, Бранимир Рајић, начелник четврте класе истог округа.

Из канцеларије Министарства Унутрашњих Дела, 5. октобра 1902. године ПМ 24237 у Београду.

Указом Његовог Величанства Краља Александра I, на предлог Министра унутрашњих дела, постављени су:

за начелника прве класе среза црногорског, Сава Мијалковић, начелник исте класе среза трнавског, по потреби службе;

за начелника прве класе среза трнавског, Алекса Давидовић, начелник исте класе среза азбуковачког, по молби;

за начелника друге класе среза моравског, округа пожаревачког, Љубомир Н. Поповић, архивар Народне Скупштине у рангу секретара четврте класе Министарства, по потреби службе;

за начелника треће класе среза азбуковачког, Јован Тасуновић, начелник исте класе среза хомољског, по потреби службе, но без права на накнаду путног и селидбеног трошка;

за ванредног секретара друге класе начелства округа пожаревачког, а да врши дужност начелника среза хомољског и прима плату из плате овога, Драгољуб Марковић, ванредни секретар друге класе истог начелства и вршиоц дужности начелника среза моравског, у истом округу, по потреби службе.

Из канцеларије Министарства Унутрашњих Дела, 24. септембра 1902. год. ПМ 24238 у Нишу.

Указом Његовог Величанства Краља Александра I, на предлог Министра унутрашњих дела, постављени су:

за начелника прве класе среза сврљишког, Тимотиј Савовић, начелник исте класе среза заглавског, по потреби службе;

за начелника прве класе среза заглавског, Јован Б. Михаиловић, начелник друге класе среза сврљишког.

Из канцеларије Министарства Унутрашњих Дела, 23. септембра 1902. године, ПМ 24.221 у Нишу.

Указом Његовог Величанства Краља Александра I, на предлог Министра унутрашњих дела, постављени су:

за начелника прве класе среза кључког, Светозар Савић, начелник друге класе истог среза;

за начелника прве класе среза крајинског, Василије Митић, начелник друге класе истог среза;

за начелника друге класе среза беличког, Јосиф Цветић, начелник исте класе среза љубињског, по молби;

за начелника друге класе среза подунавског, Владимир Ракић, начелник треће класе истог среза;

за начелника треће класе среза добричког, Мијаило Гачић, секретар прве класе

начелства округа крушевачког, по потреби службе;

за начелника треће класе среза рамског, Владимир Пешковић, секретар прве класе начелства округа тимочког, по потреби службе;

за секретара прве класе начелства округа топличког, Божидар Жарковић, начелник треће класе среза рамског, по потреби службе;

за секретара прве класе начелства округа тимочког, Арсеније Шуменковић, секретар исте класе начелства округа топличког, по молби;

за ванредног секретара друге класе начелства округа моравског, а да врши дужност начелника среза левачког и прима плату из плате овога, Коста Поповић, секретар друге класе истог начелства и председник општине свилајиначке, по молби;

за ванредног секретара друге класе начелства округа рудничког, а да врши дужност начелника среза љубињског и прима плату из плате овога, Драгомир Николић, секретар друге класе истог начелства, по потреби службе;

за секретара друге класе начелства округа пожаревачког, Милан Триковић, писар прве класе министарства унутрашњих дела;

за секретара друге класе начелства округа крушевачког, Милутин Пеђанин, писар прве класе среза беличког;

за секретара друге класе начелства округа рудничког, Ђорђе Луковић, писар прве класе среза подунавског;

за писара прве класе министарства унутрашњих дела, Коста Поповић — Андробашић, ванредни писар прве класе истог министарства и вршиоц дужности секретара начелства округа пожаревачког, по потреби службе.

Из канцеларије Министарства Унутрашњих Дела, 25. септембра 1902. године, ПМ 24.223. у Нишу.

Указом Његовог Величанства Краља Александра I, на предлог Министра унутрашњих дела, постављени су:

за начелника треће класе среза златиборског, округа ужичког, Јован Јовановић, секретар прве класе начелства округа чачанског, по потреби службе; и

за секретара друге класе начелства округа чачанског, Љубомир Станковић, писар прве класе среза поцерског, округа подринског.

Из канцеларије Министарства Унутрашњих Дела, 25. септембра, 1902. године, ПМ 24222. у Нишу.

Указом Његовог Величанства Краља Александра I, на предлог Министра унутрашњих дела, постављени су:

за лекара среза рађевског, округа подринског, Д-р Миливоје Ранковић, лекар среза таковског и качерског, округа рудничког, по молби, и

за лекара среза таковског и качерског, округа рудничког, Д-р Венцеслав Стејскал, лекар среза рађевског, округа подринског по потреби службе, без права на путне и селидбене трошкове.

Из канцеларије Министарства Унутрашњих Дела, 11. октобра, 1902. г., СМ 11.050 у Београду.

Указом Његовог Величанства Краља Александра I, на предлог Министра унутрашњих дела, постављени су:

за писара друге класе среза нишавског, округа пиротског, Мирко Ивковић, писар друге класе среза моравског, округа нишког, по молби;

за писара друге класе среза моравског, округа нишког Михаило П. Илић, писар друге класе среза јадранског, по молби; и

за писара прве класе Управе града Београда, Михаило Ђокић, писар друге класе исте Управе.

Из канцеларије Министарства Унутрашњих Дела, 5. октобра 1902. год. ПМ 24.224 у Нишу.

Указом Његовог Величанства Краља Александра I, на предлог Министра унутрашњих дела, постављени су:

за писара треће класе Управе вароши Београда, Михаило Димитријевић, писар друге класе начелства округа нишког, по молби;

за писара друге класе начелства округа нишког, Драгомир Ст. Шумкарац, практикант среза загавског, свршени правник.

Из канцеларије Министарства Унутрашњих Дела, 28. септембра 1902. год. ПМ 24225 у Нишу.

Указом Његовог Величанства Краља Александра I, на предлог Министра унутрашњих дела, постављени су:

за начелника друге класе округа београдског, Драгољуб Јовановић, начелник исте класе округа крушевачког;

за начелника треће класе округа крушевачког, Тодор Петковић, начелник исте класе округа пожаревачког;

за начелника треће класе округа пожаревачког, Бранимир Ј. Рајић, начелник исте класе округа београдског сву тројицу, по потреби службе.

Из канцеларије Министарства Унутрашњих Дела, 11. октобра 1902. год. ПМ 24697 у Београду.

Указом Његовог Величанства Краља Александра I, на предлог Министра унутрашњих дела, а на основу члана 10. закона о општинама, одобрено је решење Државног Савета од 2. септембра ове год., бр. 5.769., које гласи:

да се село Лисовић, по изјављеној жељи својих становника, одвоји од општине белинске, у срезу космајском, округа бео-

градског, и образује за себе општину под називом: „општина лисовићска.“

да се село Крвије, по изјављеној жељи својих становника, одвоји од општине добрињске, у срезу млавском, округа пожаревачког, и образује за себе општину под називом: „општина кривијска.“

Из канцеларије Министарства Унутрашњих Дела, 15. септембра 1902. године, ПМ 23.478 у Нишу.

На основу члана 112 закона о општинама од 21. марта 1902 године, Министар унутрашњих дела, прописује ова:

ПРАВИЛА

о

ПОЛАГАЊУ ИСПИТА ЗА ОПШТИНСКЕ ДЕЛОВОЂЕ

Члан 1.

Свака општина мора имати једног деловођу са свима условима који су прописани чланом 112 закона о општинама.

Члан 2.

Деловођа општинског суда мора имати све погодбе, које су прописане чланом 112 закона о општинама и да је уз то положио испит, који се прописује овим правилима. Но они, који су били најмање годину дана државни чиновници, или су до 21. марта 1902 године навршили три године писарске службе у општини, а имају услове из тачке 1, 2 и 3 члана 112 закона о општинама, могу бити деловође општинских судова и без положеног испита.

Члан 3.

Испит за деловођу општинског суда полагаће се у начелству онога округа, у коме пријављени кандидат стално живи, а у Београду у Управи града Београда.

Члан 4.

Испитивање кандидата за деловође општинских судова вршиће нарочите испитне комисије.

Испитну комисију образују у окружним местима: један полицијски чиновник најмање у рангу секретара начелства, кога одреди начелник окружни и коме ће једновремено одредити заменика, један судија првостепеног суда из места окружне вароши и старешина месне контроле; а у Београду један члан кварта кога одреди управник града Београда, један судија првостепеног варошког београдског суда и један рачуноиспитач кога одреди председник Главне Контроле.

За састав сваке комисије, Министар правде одредиће на годину дана по једног судију из надлежног суда за члана и по једног за заменика; а за варош Београд председник Главне Контроле одредиће, на годину дана једног рачуноиспитача за члана комисије и једног за заменика.

Кад год за потребно нађу, и Министар правде и Председник Главне Контроле могу ове чланове и њихове заменике, о којима је реч у горњем ставу, сменити и на њихова места поставити друге.

У окружним местима замењиваће у комисији шефа месне контроле окружни властелин.

Кад је који од чланова спречен да у комисији учествује, дужан је да о томе писменим актом благовремено извести начелника окружног, како би овај заменика позвао.

Председник је комисије по рангу најстарији члан.

Деловођу комисије за сваки поједини случај одређиваће начелник окружни, односно Управник из писарског особља начелства односно Управе.

Члан 5.

Кандидата за деловођу општинског суда не може испитивати, нити може бити деловођа испитне комисије онај, који по § 52 грађанског поступка не би могао судити његову парницу.

Изузеће члана или деловође испитне комисије може чинити кандидат само до дана одређеног испита и то: из оних истих разлога и са оним истим доказима, какви су прописани у § 52 грађанског поступка.

Члан комисије, или деловођа који би према кандидату стајао у таквом односу, дужан је благовремено, нарочитом писменом представком, изјавити изузеће и предати га начелнику окружном, како би се у комисију позвао његов заменик. Ако би тако лице ипак ушло у састав комисије и као њен члан дејствовало, Министар унутрашњих дела може поништити такав испит.

Кад Министар унутрашњих дела у смислу овог члана поништи испит, дотични кандидат губи квалификацију општинског деловође, коју је на основу таког испита добио.

О сваком случају изузећа решава пуноважно Министар унутрашњих дела.

Члан 6.

Начелник окружни саопштиће кандидату на потпис састав испитне комисије најмање на пет дана раније од дана одређеног испита.

Члан 7.

Ко би хтео да полаже испит за деловођу општинског суда, поднеће за то молбу начелнику окружном, односно управнику града Београда. Уз молбу дужан је приложити доказе, како има све услове, који су прописани чланом 2. ових правила.

Члан 8.

Од дана пријема молбе па најдаље за петнаест дана, окружни начелник, односно управник града Београда, пошто оцени, да ли кандидат према поднетим доказима има потребне услове из члана 112. закона о општинама, решиће и кандидата решењем извести о томе, да ли му се одобрава полагање испита, или не, и из којих разлога.

Противу решења, којим је одбијен од захтева, да му се одобри полагање испита, кандидат може изјавити жалбу Министру унутрашњих дела за петнаест дана од дана кад је исто решење примио. Решење Министра унутрашњих дела извршно је.

Члан 9.

Ако би кандидат био одбивен од полагања испита, или би од истога пре, но што је отпочет, одустао, вратиће му се положена дијурна.

Члан 10.

Једновремено са решењем, којим се кандидат извештава да му је испит одобрен начелник окружни, односно управник града Београда, позваће кандидате да најдаље у року од 1. месеца положи на име дијурне по шест динара за чланове и четири динара за деловођу испитне комисије.

Од дана положене дијурне, па најдаље за десет дана, начелник окружни, односно управник града Београда, известиће писменим актом чланове комисије и кандидате, за који је дан испит одређен. Испит се мора обавити најдаље за месец дана од дана положене дијурне.

Члан 11.

О свом раду комисија ће водити нарочити записник, са означањем, имена и звања њених чланова и деловође, имена и презимена кандидата, места његовог становања и дотадањег занимања, места где је и времена кад је испитивање отпочето, из којих је предмета кандидат испитиван, је ли кандидат положио или није положио испит за општинског деловођу.

Члан 12.

Испитивање кандидата биће усмено и писмено и траје најмање три сахата. Од овога времена мора се оставити кандидату најмање 1 сахат за израду писменог задатка.

Члан 13.

Усмени испит кандидат ће полагати из ових предмета:

1, из писмоводства, деловодства, руковања архивом и правила о општинским поштама;

2, из закона о административној подели земље, закона о устројству војске, закона о општинама, закона о чувању пољског имања и закона о општинским кошевима;

3, из кривичног законика и поступка, грађанског законика и поступка, из правила о поступању у ванпарничним делима, полицијске уредбе и правила о односу слугу и њихових газда;

4, из рачуна четири проста облика рачунска: сабирање, одузимање, множење и дељење; даље прости и десетни разломци и правило интересно;

5, из закона о таксама и закона о порези;

6, из закона о шумама и закона о водама.

Из свију ових закона или правила, кандидату ће се давати само она питања, која имају непосредне везе са дужностима и општом службеном надлежношћу општинских власти.

Од кандидата захтеваће се у главном: спрема за опште и правилно појимање ових закона и правила и за њихову примену у конкретним случајевима, а познавање појединих одредаба закона или правила само у толико, у колико је потребно за оцену, да ли кандидат, у начелу, познаје главни смисао надлежности, која по дотичном закону или правилима припада општинској власти.

Према томе, кандидату се може дозволити, да се читањем дотичног закона, или правила, помаже у одговорима на постављена питања. Кад год би кандидат, ма и на такав начин, показивао разложности и

јасноће у разумевању закона и подобности за његову правилну примену, треба сматрати да је кандидат дао задовољавајући одговор.

При усменом испиту комисија ће нарочиту пажњу обратити и најдуже се задржати на предметима који су у овом члану побројани под 1, 2 и 3.

Из осталих предмета комисија може пробрати само неколико и на њих ограничити испит кандидата.

Ако би кандидат својим одговором на предмете под 1, 2 и 3. одговорио тако повољно да је већ самим тим показао довољно подобности за правилно схватање и примену закона, комисија може тиме усмени испит и завршити не прелазећи на остале предмете. Оваку своју одлуку комисија је дужна унети у записник.

Кандидат, који би при испитивању из предмета под 1, 2 и 3. показао недовољан успех неће се ни испитивати из осталих предмета, већ ће се одлуком комисијском у записнику утврдити овакав неуспех и одбити од даљег полагања тога испита.

Кад се сврши усмени испит, означаће се, је ли кандидат из тога испита показао довољан или недовољан успех.

Чланови комисије претходно ће се споразумети о међусобном распореду питања, која ће давати кандидату из појединих предмета.

Члан 14.

Истога дана, а пошто се усмени испит сврши, комисија ће приступити писменом испиту кандидата. При овом испиту комисија ће дати кандидату да расправи каква конкретни спорни случај из грађанског законика и поступка у границама надлежности општинских судова; или какву иступну кривицу са применом казненог законика и полиц. уредбе.

И у једном и у другом случају, може се кандидату дати у израду још и каква административни предмет.

Кандидат се и у том случају може служити дотичним законом. При оцени писменог испита, комисија ће обратити пажњу у колико кандидат показује спреме за формалну практичну страну службе т. ј. за писмени састав одлука и администрације општинских власти, а нарочито за израду решења и пресуде.

Постављене задатке кандидат израђује у присуству бар једног члана комисије.

Члан 15.

Кад прође време одређено чланом 12. или и пре тога, ако би кандидат изјавио, да је са израдом готов, комисија ће оценити и овај испит кандидата и своју оцену унети у записник.

Сматраће се да није положио испит за општинског деловођу кандидат, који би на овом испиту показао недовољан успех. На писмени испит неће се пуштати они кандидати, који су на усменом испиту показали недовољан успех.

Члан 16.

Своје одлуке комисија доноси већином гласова.

Да је кандидат у смислу ових правила положио испит и тиме добио квалификацију за општинског деловођу, комисија ће

утврдити нарочитом одлуком у записнику и под потписом свога председника, са нумером и печатом дотичног начелства, односно управе, издаће о томе уверење кандидату.

Ако кандидат не би показао довољан успех, комисија ће својом одлуком утврдити да кандидат није положио испит за општинског деловођу. Такав кандидат може поновити испит само један пут и то најмање по истеку шест месеци, од кад је први испит полагао.

Члан 17.

На основу овако издатог уверења о положеном испиту, испитани кандидат има право на службу општинског деловође у свима општинама, ако не стоји у изузећу тач. 2. и 3. члана 112. закона о општинама.

Члан 18.

Од 1. јула 1903. године моћи ће вршити дужности деловође општинског суда, прописане чланом 113. закона о општинама само она лица, која би у свему имала услове из члана 112. поменутог закона и члана 2. ових правила.

Садањи општински писари, који према горњем ставу овога члана, без положеног испита не би имали услова за општинског деловођу, морају положити испит, који се прописује овим правилима најдаље до 1. јула 1903. године. Оне, који до тог рока испит не положе, а били су дужни да га по члану 112. закона о општинама и овим правилима полажу, општински суд отпустиће из службе и заменити кандидатима са положеним испитом.

Ако општински суд овако не би поступио, надлежна надзорна полицијска власт, казниће председника и чланове дотичног општинског суда по члану 158. закона о општинама. Једновремено с тим надзорна власт поставиће општинске деловође и одредиће им плату на рачун дотичних општина, најдаље за десет дана по истеку горњег рока. Овако постављени општински писари престају дејствовати, кад општински судови изберу за општинске деловође лица, која би у смислу овога члана имала за то потребне услове.

ПБр. 24.118.

21. септембра 1902. год.
у Београду.

Министар
унутрашњих дела,

Н. Д. Стевановић с. р.

На основу члана 178. закона о општинама прописујем ова

П Р А В И Л А

о

**деловодству и писмоводству општинском
и о уређењу архиве општинске.**

I. О деловодним књигама:

Свака општина мора имати ове књиге: деловодни протокол, експедициону књигу и регистар.

а). Деловодни је протокол онакве форме, као и по државним надлештвима, а који се штампају у државној штампарији.

У деловодни протокол уписиваће се акта по реду, како су долазила свакога дана, и под бројем, који је на реду.

У рубрици деловодног протокола „садржај предмета“ уписиваће се садржина акта укратко; али тако, да се из тога јасно види, шта садржи дотични акт, који је под тим бројем заведен.

У врло важним случајевима може се и цела садржина акта уписати у деловодни протокол, ако није велика.

У рубрици „садржај решења“ записиваће се укратко садржина одлуке, која је по том акту донета, или ако је акт у продужењу послат којој другој власти, онда ће се то и назначити.

Исто тако и остале рубрике означене у деловодном протоколу морају се попунити.

Деловодни протокол мора се водити чисто и уредно. У њему не сме бити никаквог брисања, брљања, а нарочито радирања. Ако би се десило, да се нешто погрешно заведе у деловодни протокол што није требало завести, онда се то не сме брисати ни радирати; него прецртати пером, али тако, да се може читати шта је било, а у рубрици „примедба“ има се назначити, да тај број не вреди и зашто је избрисано оно што је заведено.

На крају године деловодна се књига мора закључити, исписавши на крају словима колико свега садржи бројева; па ће те оверити својим потписом председник општине и деловођа и утврдити општинским печатом.

б). У експедициону књигу заводиће се сваки акт, који се шаље другој којој власти а у њу ће се потписивати оно лице, које тај акт буде примило. У овој књизи морају бити ове рубрике: „деловодна нумера“ акта који се шаље; „дан, месец и година“ кад је исти експедован; „коме је надлештву“ експедован, „место одређења“ и „потпис примаоца.“

Ове се рубрике морају тачно испунити и не сме бити ни у њима брисања, брљања и радирања; а ако би се десило и овде, да је нешто погрешно заведено, то ће се превући пером, али тако, да се види шта је било написано; а у рубрици „потпис примаоца“ означаће се зашто је то избрисано. Но тада у тој рубрици не сме бити потпис примаоца.

Експедициона књига мора бити прошивена јемствеником, чији ће крајеви бити на последњем листу протокола и општинским печатом утврђени. Стране његове морају бити означене редним бројевима и на последњем листу биће означено словима колико та књига има страна и то ће утврдити својим потписом председник општине и деловођа општинског суда.

в). У регистар ће се уводити сви акти и по истом ће се акти у архиву остављати и изнајавити. Регистар мора имати ове рубрике: „деловодна нумера“ предмета, који се у регистар уводи, „садржај“ у који ће се укратко уписивати садржина предмета; „фасцикла“ у којој ће се уписивати број фасцикле у коју је предмет остављен и „ред“ у који ће се записивати којим је редом предмет остављен у фасциклу, и „примедба“ у којој би се записивали други подаци, који се као потребни покажу. Регистар ће се водити азбучним редом, и у њ' ће се уписивати предмети по имену лица или власти, којих се предмет тиче, као и сам предмет да ли је кривичан, грађански и т. д.

II. О писмоводству:

Сва писмена, која издају општински судови за потребу приватних или их шаљу појединим властима, морају имати: дан, месец и годину издања или кад су писана, нумеру или број под којим су у деловодном протоколу заведена, и место где су писана.

Сва писмена и писма која излазе из општинског суда, морају бити писана на целом табаку обичне величине и у њима мора бити чисто и јасно исписано оно, што се хоће. Ако општински суд одговара на какво питање друге које власти, онда ће тај одговор слати у продужењу оног истога акта, којим је питање учињено, али ти одговори морају бити писани одмах испод питања и преко целог табака, пазећи при том да то буде таквим редом, како између питања и одговора неће никад остајати празнине — чисте хартије — Кад се цео табак таквим редом попуни, онда се за даље писање мора додати нов чист табак, који ће се јемствеником утврдити за раније исписани табак.

Ако општински суд има да шаље којој власти каква своја акта, онда ће их слати засебним актом сложена по реду, прошивена јемствеником и по списку.

Сва акта, која се издају од стране општинског суда потписиваће председник општинског суда или његов заступник и деловођа, чл. 113. зак. о општ.

III Архива:

Сва свршена акта морају се остављати у архиву, пошто се претходно сложе у фасцикле и то озачи у регистру.

Архивом општинском руковаће општински деловођа или други званичник, кога одреди општински председник.

Акта морају бити у архиви сложена по годинама када су свршена и тако уређена, да се лако могу наћи.

ПБр. 24209.

21. септембра 1902. год.

у Београду.

Министар
унутрашњих дела,

Н. Д. Стевановић с. р.

СТРУЧНИ И НАУЧНИ ДЕО

ЗАСТАРЕЛОСТ ДИСЦИПЛИНСКИХ КРИВИЦА

(Свршетак)

Као што је познато, власт дисциплинског кажњења потиче из права врховног надзора централне управе, Владе, над потчињеним јој органима, државним службеницима, у циљу одржања реда и исправности у служби. Упражњавајући ту власт кажњења, Министар, као члан Владе, сваки у своме ресору, има у рукама с једне стране корективна средства, да би се они, који су криви за ситније повреде дужности, вратили на правни пут, а са друге стране да се и сасвим истинску из државне службе елементи, који се покажу службе државне недостојни. За ситне повреде службенога реда, право и власт дисциплинског кажњења пренесено је на старешине појединих надлештава, а за крупне неисправности у служби на нарочити, дисциплински суд. На тај начин, Министар власт дисциплинског кажњења упражњава или сам непосредно, или преко подручних му старешина појединих надлештава с правом разматрања њихових одлука, или преко дисциплинског суда. Према овоме, Министар, по праву свога врховног надзора над службом државном, упражњавајући, било сам непосредно или преко подручних му старешина појединих надлештава и преко дисциплинског суда, власт дисциплинског кажњења, у првом реду, па, управо, једини и јесте позван да цени, да ли учињено дело, које би

се имало дисциплински казнити, није већ изглађено и по државну службу без икаквих штетних последица за даље. Ако би нашао, да је дело потпуно изглађено, он, без сумње, не само неће ни сам никога за исто казнити, него неће то кажњење захтевати ни од дотичнога старешине, ни од дисциплинског суда. Тражи ли, пак, Министар то кажњење од дисциплинског суда, значи, да он, као најпозванији да води рачуна о служби државној, има уверења, да дело није изглађено и да су штетне последице његове по службу ту, и дисциплинском суду ништа не остаје него да, ако се доказује да је дотични службеник учинио тако дело, одмери казну. То би потпуно одговарало принципу, по коме Министар, у своме ресору, има право врховног надзора над службом државном. Но практички разлози могу бити за то, да се од овога одступи у толико, што ће се и дисциплинском суду признати, да може оцењивати је ли дело чим год изглађено. У сваком пак случају несумњиво стоји то, да дисциплински суд, не налазећи у закону, по коме има казну да изрекче, установљену застарелост, не сме позајмљивати ову из другог ког закона и, без икаква обзира на индивидуалности појединог случаја, свако дисциплински кажњиво дело оглашавати као застарело и некажњиво, чим протече неко у напред одређено време, н. пр. три месеца, као што се почело у нас радити.

Но погрешност узимања да дисциплински кажњиве кривиче застаревају постаје очевидна нарочито онда, кад се стане истраживати која је и колика је она, јер је у закону о чиновницима, а ни у другим законима по којима се за друге случајеве изричу дисциплинске казне, нема, из разлога напред помињаних. Не налазећи, дакле, одређене застарелости у закону о чиновницима, као ни у закону о правозаступницима и дру-

гим који регулишу дисциплинско кажњење, присталице њене стале су је тражити у Казненом Законику. Пошло се од тога, како наш закон о чиновницима дисциплински кажњива дела чиновника зове службеним *иступљенима*. То је дало повода да се каже: кад закон и ова дела зове иступима, а иступи су и сва дела из чести треће Казненог Законика, онда они, једно већ по имену, имају и једну застарелост, дакле: дисциплински кажњиве кривице застаревају за три месеца по § 396. казненог законика!...

Пре свега, дисциплински кажњива дела чиновника државних, остављајући на страну сву ону разлику у самој природи њиховој од природе криминално правних деликата, по значају своје и важности коју имају, стоје далеко изнад криминалних иступа и чисто административно, полицијски кажњивих иступа обичних грађана, тако, да већ на први поглед види се ту заиста смешна застарелост од три месеца. Но, да би се сва та неуцугност уочила треба поћи и мало даље, треба учинити и једно поређење.

Закон о чиновницима од 31. марта 1873. год., који важи у Немачкој Царевини, у својим одредбама, у одељку: *Über Dienstvergehen und deren Bestrafung*, које су одредбе израђене на основи пруског дисциплинарног закона за управне чиновнике од 21. јула 1852. год., а који је, како се по истоветности у много којечему види, у изради нашег садањег закона о чиновницима од 1864. год. за углед служио, дисциплински кажњива дела чиновника зове службеним *преступима*, *Dienstvergehen*. Ни тај закон не говори ништа о застарелости дисциплинских кривица чиновничких. По оној логици наших дисциплинских судија, да неке застарелости ипак мора бити, и, кад је нема у самом закону о чиновницима, да се, у суђењу, мора позајмити из Казненог Законика, дисциплински суд требао би сада да прибегне застарелости престапа из Казненог Законика. Ово свакоме, и лајку у правним стварима, казује, да закон, било да дисциплински кажњива дела чиновника зове службеним иступима било службеним преступима, тим самим ни у колико нити је хтео нити је, по разлици у самој природи, могао идентификовати их ни с иступима ни с преступима из Казненог Законика. У осталом то казује већ и сам онај атрибутни придев: *службени*. Ако за то треба још и веће потврде, навешћемо још и ово. Пред нама је поменути немачки закон о чиновницима у најновијем, од 1901. године, издању Ј. Пипера, пропраћеном свим потребним примедбама, напоменама и објашњењима, како из праксе тако и литературе. У одељку који говори о дисциплински кажњивим кривицама чиновника, на стр. 338., стоји ово: „Правом дисциплинског кажњења подјемчава се испуњење службене дужности онако, као што се грађанском тужбом подјемчава испуњење уговора, а вршење тога права не подлежи никаквој криминално-правној застарелости и чиновнички ред чисти од свега што је његових чланова недостојно мора бити могуће у свако време“. А на истом опет месту, код текста самог § 72. закона, стоји ова напомена: „Пошто службени иступи (*Vergehen*) не застаревају, има могућности да се дисциплински суди и за дела, која су по Казненом Законику већ застарела“.

Један несумњиво од најодличнијих данашњих криминалиста, Д-р Франц Фон Лист, у десетом издању од 1900 год. свога чувенога уџбеника о Казненом Праву (ст. 232. и 233.), каже ово:

Криминална казна битно се разликује од државне дисциплинарне казне, коју држава не изриче као носилац јавне принудне силе него по своје положају господарства над службом државном. Тога је последица: а., да, пошто ова није природе кривичноправне, ни њено изрицање није ствар редовних кривичних судова; б., да исто дело може повлачити за собом праву криминалну казну, па, поред ове, да буде примењена и дисциплинска казна; в., да за једно исто дело може неко више пута дисциплински кажњен да буде, ако припада у више службених кругова (н. пр, као цивилни чиновник и као резервни официр); најпосле, г., да застарелост кривичноправна не искључује дисциплинско извињање и суђење и т. д.“

До сад речено, било би доста да завршимо. Ипак држимо, да нам, потпуности ради, треба, на крају, поменути још ово двоје: прво, једну неодређеност и услед тога погрешност извођења у напред изложеној одлуци Опште Седнице Касационог

Суда и, друго, сву ранију практику у погледу застарелости дисциплински кажњивих кривица.

1. Одлука Опште Седнице Касационог Суда донесена је, као што смо видели, поводом осуде једног приватног лица, које је, по § 66. закона о правозаступницима, кажњено са 6 дана затвора што, и ако није правозаступник, дакле без права на правозаступништво, ради правозаступничке послове. Дело, за које је ова казна била изречена, није никако из области дисциплински кажњивих дела, која, као што већ рекосмо, имају увек за учиниоца само законом признатог јавног службеника, а то би у овом случају био само јавни правозаступник. Та казна није ни изречена ради реда у самој тој јавној служби, него ради реда у опште који у друштву има да влада. Њу председник првостепеног суда није ни изрекао по датој му власти дисциплинског кажњења, него по праву да је полиција у надлештву у коме је старешина. Он ту онога, који није правозаступник а свет обмањује и као правозаступник ради, казни по оном истом праву, по коме, на пример, казни непристојне слушаоце, дакле опет приватна лица, по § 153. грађ. суд. поступка, или као што полициска власт казни за непослушност према законитој јој наредби. Поменутом одлуком Опште Седнице Касационог Суда збркана је ова осуда неправозаступника са свима осталим осудама по закону о правозаступницима, дакле са дисциплинским осудама признатих јавних правозаступника; збркане су и као једно сматране две начелно различите области. Отуд та велика пометња, да дисциплинске кривице застаревају као и сваки криминални иступ. Да се мало загледало у литературу, нашло би се, да казна може бити тројака: Криминална из Казненог Законика; дисциплинска, која има примене само на јавне службенике, и чисто полициског карактера (*Kriminelle Strafe, Disciplinarstrafe und Ordnungsstrafe*) и, научивши се разликовању њихову, сачувало би се од погрешке.

2. Они, који, без дубљег промишљања, прихватили застарелост из Казненог Законика и за дисциплински кажњива дела, нису се нашли побуђени да потраже разлоге ни за сву ранију практику, по којој се, откад закон о чиновницима постоји, није примењивала нека у напред одређена застарелост и за дела дисциплински кажњива. Свима је нама, у осталом, познат факат, да ниједан старешина надлештва, сазнавши за дисциплинску кривицу свога чиновника, која рђаво утиче на службу, није оставио да је не узме у поступак само зато што је протекао рок од три месеца. На против, дисциплинска кривица увек се извијала и, ако старешина налази разлога да не изрече одмах казну, држи при себи предмет и годину дана, да би видео какво ће за то време бити владање чиновниково, а тиме га у исто време држи у годној по служби везаности за исправно и коректно држање и према повереној служби и према чиновничком реду, дајући му сасвим прилике, да и ранију кривицу изглади.

Мислим да је ово довољно да се увиди како је погрешна она наша повина: да дисциплинске кривице застаревају по § 396. Казн. Законика за три месеца.

М. П. Јовановић

ИЗБРАНИ СУД

Поред општинских и државних судова, код нас постоје, за грађанске спорове, још и тако звани Избрани Судови.

И ако они сада имају свога извора у наређењима грађ. судског поступка, ипак се за њих не може рећи, да су они творевина тога закона. Не, они су творевина самога народа још из најранијих времена његовога политичкога живота.

Одржавани чак и за време турског господства над Србијом, они су, после појаве наше новије државе, само примљени законом као један део обичајног права народног.

У колико још до нас допиру тврђења савременика турске владавине пре ослобођења Србије, и у колико смо и сами сведоци једнога стања, затеченог по ослобођењу нових покрајина, може се закључити, да су Избрани Судови играли важну улогу у животу нашега народа, за време турске владавине.

Изгледа, да Срби нису ни ишли турским судовима за своје међусобне имовинске и друге распре, у колико сама природа ствари није захтевала учешће државних судова.

То се, у осталом, да објаснити и том околношћу, што они никад нису могли очекивати од турских власти истинску правду, кад су ове правду изрицале наслањајући се на принцип: ђаурић треба увек да изгуби, па по томе налазиле могућности, да губе и један и други.

У осталом, Избрани Судови играли су важну улогу и у нашем правосудју, од ослобођења Србије, па скоро све до седамдесетих година.

Од тога времена, употреба је њихова све мања, а политичке прилике су учиниле, да је и сама вера у њихову правду све слабија.

Изгледаће, у први мах, невероватно, што напред рекосмо о слабијој употреби ових судова, кад се зна, да законима није ограничена ова употреба, али се то може лако запазити кад се узму у обзир ове околности:

а, да су распре између појединих општина, о синорима, давно и давно приведене крају;

б, да се више скоро и не зна, у нас, за уговоре о спрези; и, в, да стљарство опада у тој мери, да парбе о стоци смешаној или упознатој ретко може и бити.

Остале су дакле, свега три ствари, као предмет суђења Избраних Судова, а то су: потрице, распре при деоби ортака у почесним радњама и распре при деоби имања задругара, а ове три ствари, не могу дати, наравно, ни трећину оних спорова, што их је било док су стајали и они други узроци.

Ну, и ако је употреба ових судова сада ређа него што је била раније, она ипак није апсолутно искључена, те ћемо се ми сада позабавити питањем: како се они састављају.

И ако од толико година постоје ови судови, и ако их је састављано стотинама пута до сада, ипак и данас полицијске власти греше приликом састава истих.

Тако, једне састављају ове судове кад год као предмет спора стоји један од случајева, побројаних у § 434 грађанског судског поступка, без обзира на то, да ли на Избрани суд пристаје и друга парнична страна, налазећи да на ово имају права по другом ставу § 437 поменутога закона.

Друге, пак, одбијају оне, који траже састав Избраног Суда, кад год нема сагласија обеју парничних страна, или одлуке надлежног суда о томе, да има места Избраном Суду.

Интересантно је, да су старије власти, поводом жалаба, одобравале и први и други поступак власти.

Шта више, чак и Првостепенни Судови не деле једно исто гледиште у овоме питању.

Тако има судова, који, поводом жалаба на пресуде Избраних Судова, ниште цео рад ових, из узрока, што нису састављени по закону, јер нема сагласија обеју парничних страна, нити, пак, решења надлежног суда о томе, да је за расправу спорног питања надлежан Избрани Суд; а има, опет, судова, који налазе, да полицијске власти могу састављати ове судове кад год стоје случајеви, за расправу којих је надлежан Избрани Суд.

Неопходно је потребно, да се за ове случајеве утврди стална пракса, јер су недогледне штете, које се наносе појединцима што ово питање није чисто, него се у свима случајевима тражења Избраних судова упућује од Кајаџе до Пилата, од једне до друге власти, докле се једном не приведе крају.

А тај крај дочекати то је тешко, јер су за расправу овога питања надлежне ове власти: у првome реду средња власт, ако је спор у срезу, или окружно начелство, ако је спор у вароши; за тим: начелство за спорове у срезу, па онда Г. Министар унутрашњих дела и, напослетку, као највиша инстанца Државни Савет.

Узмимо сада, да су ове власти биле различних погледа на ову ствар, па старије ништиле а млађе мењале своја решења, па онда још старије ништиле решења старијих власти и тако редом, значи чекати на састав једнога суда по годину и две дана.

Да се и даље не би наносиле штете појединцима нејаднаким схватањем овога питања, ми ћемо покушати да објаснимо прави значај § 434 и 437. који и праве пометњу у оцени надлежности полицијске власти за застав Избраних Судова.

Дакле:

Ако се добро проучи § 433 поменутога закона, онда ће се запазити, да он дозвољава парничарима, да им Избрани Суд суди и оне спорове, за које он иначе не би био надлежан, само ако се они на то сагласе, и ако по закону има места равнању за дотични спор.

Овај пристанак на Избрани Суд, за случајеве из § 433. парничари могу учинити и код суда, у коме случају суд им издаје препис протокола, а могу се сложити и ван суда, у коме случају праве писмено, које потврђује полицијска власт, а у коме мора бити означено: о чему ће Избрани Суд судити, и имена лица, која ће бити судије — § 436 грађанског судског поступка.

Од овако састављеног споразума не може одустати само једна страна, него обе, и ако не би био овај последњи случај, онда полицијска власт има да изврши уговор.

Овако, дакле, бива, кад је суђење за случајеве из § 433, и нарочито истичемо ту околност, да полицијска власт овде нема удела у самоме саставу суда и избору судија, већ просто врши сазив овога по § 438 истог закона, дакле врши вољу обеју парничних странака ако једна није одустала, или врши уговор, ако је једна страна покушала да га наруши.

Са свим друкчије стоји за случајеве из § 434, где су побројани случајеви, за које је неоспорно надлежан Избрани Суд.

Ређајући саме случајеве, о којима има да суди Избрани Суд, и одређујући несумњиво његову надлежност за ово, закон нигде и не помиње потребу сагласности обеју парничних страна, нити пак, тражи: да неки други суд одређује надлежност Избраних судова за ове случајеве.

Он овде просто тражи да стоји један од случајева побројаних у § 434, па одмах оставља право интересованоме, да код полицијске власти тражи Избрани Суд.

Остављајући и овде право странама да бирају судије по § 435 поменутога закона, он одмах предвиђа и ту могућност, да тужена страна не ће пристати на Избрани Суд и избор судија, па одмах у другом ставу § 437 овлашћује полицијску власт, да за тужену страну избере судије, дозвољавајући на тај начин, тужитељу, да до Избраног Суда дође, ако хоће.

Ово право, полицијска власт нема за случајеве из § 433, јер тамо стране унапред саме одређују судије, те се, отуда, јасно да видети, да се за случајеве из § 434 и не тражи пристанак обеју парничних страна, нити је, пак, потребна ранија одлука којега другог суда, јер се не да претпоставити: да би неко напустио своје право бирања судија, које је једна голема гаранција за његово право, кад би већ стојала одлука државног Суда, да је за расправу спора надлежан једино Избрани Суд.

Према овоме, ми налазимо: да у свима случајевима § 433 мора бити сагласија обеју парничних страна, а за случајеве из § 434 да то није потребно, и да је свако друго гледиште противно и слову и духу закона.

Овако, наравно, ми схватамо законске одредбе, које говоре о Избраним Судовима, али одмах признајемо, да је овакве случајеве наш највиши суд — Касација расправила противно нашем мишљењу.

И, да би изазвали мишљење наших правника по овоме, ми износимо овде примедбе Касационог Суда, онако, како их је прибележио г. Стева Максимовић, адвокат, у својој III. књизи збирке начелних одлука одељења и општих седница Касационог Суда, на страни 144, које гласе:

„По прописима грађ. суд. поступка, образовање Избраног Суда бива само на два начина: или сами парничари узајамним споразумом одреде, да им парницу расправи Избрани Суд, што може бити и ван суда, у ком случају важи пропис § 433 грађ. суд. поступка или на то буду упућени судом, што опет бива у случају, кад суд по примљеној тужби, држећи се одредаба § 49 и 434 грађ. суд. поступка нађе, да предмет спора спада у надлежност Избраног суда. У оба ова случаја, *иошто је надлежност Избраног Суда изван сваке сумње*, парничарима остаје да се за састав изборног суда обратe надлежној полицијској власти, уз подношај *писмена*, у коме су јасно обележени предмет спора и делокруг суда, и тада полицијска власт, држећи се прописа § 437 и 438 грађ. пост. приступа образовању Изборног Суда. Позив полицијске власти у овом ступњу ограничен је, дакле, само на извођење или боље рећи на извршење онога, што је већ наређено о саставу Изборног Суда, а изузетно у духу § 437 грађ. пост. дозвољено је полиц. власти само то право, да по примљеном писму (било то сагласије парничара, или упућење на Избрани Суд), наређује радњу Избраног Суда и по једностраном захтеву парничара, и да за другог парничара, који неће да бира судије, она то изврши. У овом, дакле, законским про-

писима, изражена је довољно идеја законодавца: да је образовање Изборног Суда последица или воља парничара § 433 гр. пост. или наредба судске власти; а полицијска власт нема права да се у то меша.

Према наведеноме, како је у овом случају Изборни Суд састављен од полицијске власти без пристанка жалилачке стране, и без судског упућена, дакле, противно горњим законским прописима, то је суд, разматрајући пресуду Изборног Суда, по жалби у којој тужена страна нарочито удара на незаконито и ненадлежно образовање Изборног Суда, требао да се у првом реду заустави на оцени тога питања о коректности састава Изборног Суда, и то питање да расправи, поште одредбе прописа § 444 гр. пост. на којима је основано његово решење, могу бити примљене за базу судске одлуке о главној ствари само у оном случају, кад је законитост образовања Изборног Суда изван сваке сумње.

Ето, тако вели Касациони Суд, али ми нисмо могли поћи за овим мишљењем, и налазимо да се одредбе, које говоре о саставу Изборног Суда, треба да допуне у интересу оних, који су на суђење овом суду упућени.

Дим. С. Јалајић

О ИСЛЕДНИКУ.

I. У ОПШТЕ.

Од свију положаја, на које може доћи један правник у практичном животу, најјединственији је иследник. Опште је мишљење, да је посао једног иследника врло заслужан и занимљив, али врло је мало људи, па чак и стручњака, који икад и помишљају, како је тешка дужност иследникова. Од њега се тражи младалачка снага и свежина, истрајање, потпуно здравље, опширно правничко знање не само у државно-правној већ и у грађанско-правној струци, он мора бити познавалац људи, окретан и пун енергије. Он мора имати такта, одважности и у многим случајевима мора бити готов да уложи своје здравље и живот, кад има посла с опасним зликовцима, кад има да предузима напорне путеве, да саслушава болестима заражена лица или присуствује сумњивим обдукцијама. Осем тога преда њ исказу питања из свих могућих кругова човечјег знања; он мора знати језике и умети пргати, он мора знати, шта му може казати лекар, шта ће он њега питати, он мора знати кајише сеског лопова као год и ујурме берлинског шпекуланта. Све то пак не може он научити кад постане иследник. Према томе ваљало би да важи правило, да се за иследнике постављају само они људи, — који осем душевних и телесних особина — имају и право енциклопедјско образовање, који познају свет, који имају искуства.

Па ипак ни све то није довољно, није довољно да иследник буде једино научен човек, човек с правничким и другим знањима. Ја тражим од иследника, да он свом послу приступи са свом преданошћу своје душе, да се непрестано, с љубављу, усавршава у својој струци, да не пропушта ни један часак а да не мисли о својој дужности чак и онда, кад је не врши. Онај, који хоће да ствари проучава тек онда, кад је у питању какав злочин, неће никад доћи до свог циља. А иследнику се сваки час пружа могућност, да понешто научи.

Иследников задатак.

Иследников је задатак, да у свом раду дође до успеха. Не буде ли то, онда се цео његов посао може свести на просто претурање аката. Разуме се да је његов посао тежак, несносан, да не иде тако лако, али за то се он мора сав заложити, мора радити свом снагом — управо не сме се никад одмарати. Первозни људи нису за иследнике! При том он мора под речју „успех“ разумевати оно, што је у ствари прави смисао. Код њега не сме бити полутанског посла. Или ће решити задатак, који му је постављен, и онда је успех ту, или ако га не реши, онда није апсолутно ништа ни урадио.

Иследник никад не сме рећи: „Даље се не може“. То је најлакше казати. Он мора гледати, да макне још који корак унапред, те ће тако отићи миљама далеко.

Прелазак на рад.

Кад иследник једном пређе на посао, онда је, по мом мишљењу, најважније, да нађе право време, у коме ће за себе о случају створити чврсто мишљење. Та је околност врло важна. Од ње доста пута, готово увек, у тежим случајевима зависи, да ли ће бити успеха или неће. Створи ли иследник себи чврсто мишљење и сувише рано, може починити ужасних грешака. Драгоцено време прошло је, прави се трагови изгубе и већином не могу се наћи никада више. Не употреби ли пак иследник прави тренутак, да створи чврсто мишљење о случају, онда се истрага претвара у голо лупање без плана, колебаљиво покушавање, бесциљно трагање. Кад ће се удочити тај „прави тренутак“, не може се уопште никако казати, нити се може унапред одредити случај, али се може казати, да га иследник мора наћи свакад, кад прелази на посао с извесним непоколебљивим начелима и непрестано има пред очима, да „чврсто мишљење“ и целом случају извесно неће изићи преда њ одједаред и готово, већ да му се мора приближавати корак по корак, по земљишту, које мора створити пажљивим стварањем појединих „чврстих мишљења“ о појединим појавама и догађајима.

Пре свега ваљало би да се о случају нема никакво мишљење. Вест, пријава, достава, не сме за иследника имати никакве друге вредности до ли констатовања факта: „Тај и тај злочин почињен је ту и ту“. Исто тако друге достављене околности о учиниоцу, или штети, мотиву и т. д. не треба да за иследника имају другог значења, до ли: „Чује се, да ствар стоји тако и тако“. Узмимо ствар се тиче неког важног злочина и иследник одлази на лице места, на ком је дело извршено, где ће извесан број јасних и снажних утисака утицати на њ, тако да ће он имати довољно посла, да само њих поприма; за тим са свију страна стижу извештаји службених органа, па онда почињу навирати позвати и непозвати, који хоће да доставе драгоцену и безвредносна опажања а које не можемо одбити, да не би изгубили оно што ће нам требати — ту има довољно материјала, да (ако би хтели) одмах створимо утврђено мишљење и да одемо погрешном стазом. У тим, за истрагу тако важним, тренутцима иследников је посао јединствен: он мора као сунђером покупити све поједине капљице, а за тим напијени сунђер исцедити у једну чинију — сад да ли је та исцеђевина чиста течност, или нечисти муљ, све је једно. У истој мери, у којој рад напредује, развијаће се и учвршћивати поједина мишљења и назови: тај и тај сведок учиниће добар утисак, његовим исказима почеће се придавати вера, добиће се представа о томе, како је учинилац дошао до места на ком је дело извршено, добиће се јасноћа о употребљеним оруђима, искрсавање тренутци, који ће све више ограничавати простор времена, у ком се дело могло збити; кад се напоследку утврди извесан број назора о појединим моментима, тежиће се да се они доведу у ред онако како су текли, па ма и у најопштијим контурама, тако да се може рећи: „Овако као што догађај изгледа, ствар извесно није тако била, него је вештачки удешена да тако изгледа“ или ћемо се уверити, да постоји ова или она кривица, — укратко, доћи ћемо дотле, да бар утврдимо контуре, по којима ћемо моћи приступити израђивању плана. Такав план створити раније било би излишно и опасно, прво за то што би га морали сваки час мењати, а друго за то што би на брзу руку створеним планом могли ударити погрешним правцем. Али тиме нећемо да кажемо, да се одмах у почетку не може удесити распоред, по коме ће се радити — јер без њега би се лутало те не би одмакли ни корака даље. Између привременог распореда рада и опредељеног плана велика је разлика.

У колико је тешко створити план за истрагу, у толико је још теже, да се с тим планом у истрази манипулише. План за истрагу не сме се поредити с планом, који је начињен за прилике, које се самовољно стварају и самовољно мењају — он је опредељен за покретне, у неколико још непознате моменте, којима се не може управљати — он не личи на нацрт за грађење куће, већ на план о вођењу рата. План за истрагу подигнут је на оним основима, које је иследник у време стварања имао или је мислио да има; тога плана ваља се енергично придржавати, докле год су ти основи остали исти, или су се само по природи раширили. Али се на плану мора мењати нешто или све, чим се види, да су се основи изменили или су погрешно начињени. Природно је и само се по себи разуме, да се то мора учинити, али је у човечјој природи не

придржавати се тог простог начела. У колико год човек нешто теже створи, у толико га се чвршће придржава. С тога су глупаци увек онако упорни, јер нерадо одустају од сваке мисли, до које су с великом муком дошли. Тешко је то створити план за истрагу, па кад на основу њега даље радимо, онда га нећемо тако лако ни напустити. Може се десити да одједаред, радећи по плану, који смо створили, приметимо, да су основи нетачни. Ја бих препоручио, да иследник свој план по сваком кораку (по сваком саслушању сведока, свакој преметачини, свакој оцени, па чак и по свакој учињеној комбинацији) поново испита: да ли су још исти основи, на којима је план подигнут, па ако пису, какве измене у њему да се учине.

Фистер („Merkwürdige Criminalfälle“) с правом вели: „Највећа вештина иследног судије“ састоји се у томе: да истрагу води тако, да приликом читања његових акта онај, који је умешан, посвећен у ствар, види његову руку водиљу; докле онај што мање зна мисли, да се све то само по себи развило. Та пак „рука водиља“ опажа се само онда, кад је спреман добар план, који се непрестано испитује и поуздано изводи. Продужити рад по плану, који је погрешан, горе је и опасније но радити без плана, јер се овако може бар случајно натрапати на нешто правилно, а онако је то искључено. Али најгоре стоји ствар, кад нам је план тако испао, да у извесном лицу гледамо учиниоца, па кад се само у том правцу ради, докле се несумњиво не утврди, да дотично лице није учинилац. Кад смо услед тог погрешног трагања изгубили ма и пола времена, онда и парницу можемо по правилу сматрати да је пропала. Исказали смо извесно мишљење о току догађаја, употребили смо доказни материјал у извесном правцу, и, што је најгоре, допустили смо да прође време. Покаже ли се прво схватање као неправилно, онда имамо да се боримо са својом клонулошћу и клонулошћу помоћних лица, и сад, ако би створили какав нов план, недостаје му праве предусретљивости, доказни материјал не изгледа више тако поуздан и употребљив — много је што шта изгубљено, много што шта не може се више набавити и приликом навођења каквог новог доказа или ћемо сами себи или ће нам ко други приговорати, да би се то код правог схватања тумачило друкчије или бар у другом правцу. Да би се избегле такве опасности, има једно једино средство: да никад не допустимо да нама загосподари једна идеја, да се не бавимо само једном идејом. Ако хоћемо да се држимо тога важног начела, а нисмо ради да расипамо своју снагу, онда је потребно да имамо своје људе, да познајемо своје људе, да употребљавамо своје људе.

Рецимо да се неки важан случај дотле разбистрио, да се сумња у извесну личност, или су изгледи узели јаснији облик. (н. пр. похара или фикција похаре, да би се прикрило неко проневерење) иследник ће се у току истраге морати решити у неком правцу и заузети неко мишљење. Рецимо, да има довољно материјала, да се А осумњичи за дело и нареди се да он буде притворен. Као што је већ речено, не сме иследник слепо радити у том правцу, као да је само А учинилац, али он не сме такође на штету ствари једновремено радити у више праваца. То је сад оно, што рекосмо, своје људе имати, познавати и употребљавати их. Иследник ће их имати, ако добро стоји с полицијом; познаваће их, ако је раније с њима долазио у додир; употребити ће их правилно, ако их пусти да раде у оном правцу, у коме они мисле о случају и ако узводи рачуна о њиховој природи и образовању.

Узмимо да је више полицијских органа озбиљно посумњало у А, њихова ревност и добра воља извесно ће се најбоље употребити, ако их упутимо да и даље трагају у том правцу и подстакнемо их да траже још какве друге основе сумње против А. Ако сумња против овога није тако тешка, иследник ће видети, да су неколико полицијских органа опет стекли друго мишљење и да сумњају у неку другу личност; пошто ће ти органи без сумње имати и својих разлога за своје мишљење, то ће иследник саслушати те разлоге, па ако их каквим противразлозима не побије као рђаве, он ће даље трагање поверити баш оним полицијским органима, који су му казали то своје мишљење; има ли у ствари још какво друго мишљење, које заступају други полицијски органи, то ће он опет њима предати надзор над дететом њихових комбинација и биће поуздан, да је оно на најбољој нези. Је ли дакле постарано, да је заступљен сваки могући правац, и како би се могло што

наћи, иследник може с потпуном снагом радити свде, где мисли да је на правом путу; он ће само овда онда примати рапорте од других, који трагају у другом правцу, све ће то исписивати и упоређивати са својим сопственим резултатима.

У саобраћају иследника с полицијским органима врло је важна ствар питање о почињеним грешкама. Само се по себи разуме, да иследник, строг према себи самоме, тражи строго од свију који раде с њим и под његовом заповешћу, да до крајности испуњавају своју дужност и да строго поступа, где опази какву повреду дужности. Десе ли се пак грешке, према њима ваља држати најобазривије а потчињеним органима ваља објаснити, да можда нигде није потребније да се учињена грешка брзо призна као при вршењу службе безбедности и правосуђа. Потребно је имати на уму, да се грешке нигде не праве лакше но овде, те тако их ту ваља најлакше и опраштати. Сад морам нагласити, да нигде не може учињена и одуговучена грешка бити кобнија и опаснија него приликом изналаска неког злочина и његовог учиниоца, али морам рећи и то, да се нигде грешка не може тако темељно поправити, само кад се што је пре могућно призна. Ни од кога се не може захтевати, да не погреша, али је дужност сваког часног и савесног криминалисте, да сваку грешку одмах призна.

Упитамо ли се, на што ће иследник да скрене пажњу полицијских органа, морамо одговорити, да то уопште зависи од дотичног случаја, тако да се за то не могу дати општа упутства. Али се може рећи, да иследнику мора главни посао бити, да потчињеним људима специјални случај индивидуализује. То може учинити само изучени, психолошки образовани човек — највештији полицајац може можда учинити све, што спада у његову струку, али индивидуализовати не може, то мора радити иследник. Али ма колико да је иследнику тешко да сам индивидуализује, ипак му по правилу, лако испада за руком, да се упуту у показану му ствар и појми је, кад се само једном учини пажљивим.

Напоследку је иследникова ствар, да органе полицијске приликом каквог већег злочина упозори на личности, од којих се може много што шта докучити: фијакеристе, носачи и проститутке. Ма да је познато, да је тај свет за нас важан, ипак се ређе користимо њиховом помоћи. Што су они тако важни, има тројака разлога: први је што они немају редовног посла, па услед тога имају прилике да већи део дана проведу у посматрању. За тим та лица по правилу имају своје одређене крајеве, те у њима на доколици посматрају с једне стране оно што је правилно, а с друге оно што је необично. Од њих је дакле најлакше дознати, шта се правилно десило с овим или оним (оштећеним или учиниоцем), шта је радио, с ким се дружио, шта је узимао и издавао, кад је излазио и враћао се кући и т. д., али они знају и то, шта се необичног (за време дела) десило у издавању, понашању, дружењу, влажењу и т. д.

(Наставиће се)

С К И Т Н И Ц Е

(Наставак)

Сва се одмах утишкају и заузму своја места. Онда онај суви младић, који је без сумње имао улогу судије, дозове једног дерана и рече му да он сад мора изложити своју оптужбу против нових пришелаца. Млади затвореник приђе нам свечано и рече: „Заробљеници, вас окривљују да имате новаца у џепу. Јесте ли криви или не?“

Ја бејех први на реду, и одговорих да сам невин. Младић ме запита пристајем ли да ме претресу. Одговорим потврдно, и он ме брижљиво претресе све до поставе мога одела. Не нашавши ништа што би личило на новац, он рече да сам невин.

— Ви сте слободни, — рече ми. Остали који су седели поред зида потврдише то решење као неким мукањем.

После мене судише младићу, правоме скитници, од заната. Он рече да је невин и допусти да га претраже. Али код њега у џепу нађоше неки затурен ту новац, који одмах конфискују, а младићу изјаве незадовољство „кенгура“.

Трећа жртва „кенгура“ већ сам призна да је крив, јер има тридесет и шест цента. Од њега одузму половину и пусти га с миром. Потоњи од осуђиваних покаже се као најкривљи, јер код њега нађоше три сакривена долара, и њему такође изјавише незадовољство суда. Осим тога био је осуђен да сваки дан хода 103 пута дуж ходника, и да у току целе недеље пере све судове који се употребе при јелу. Кад се суд сврши онда и конфисковани новци буду пребројани и предати чувару да купи дувана. После неколико часова дуван би донет и подељено подељен међу свима затвореницима.

Сутрадан, заједно са својим друговима будем позван за члана „кенгура“, али смо најпре морали дати обећање да ћемо савесно испуњавати своје дужности у прибирању и прању посуђа, и поштено и савесно судити у случајевима који изазивљу судски претрес.

Напослетку сам се упознао и с другим клубовима по затворима. Сви су имали социјалистички и уједно аутократски карактер; затвореници су свуда показивали према њима велико поштовање. Значајно је и то, што су они и у слободи вазда тежили да оснују слична друштва, и с особитим осећањем вазда су говорили о свом клубу, и хвалили га новаку који још није ступио у чланство.

Клубови старих скитница нису били толико интересантни. Свакако, има их у сваком граду. Старци се скупљају гдегод у каквој злеудој крчми, па налакћени на своје чворновате палице, и пијући пиво или вино, сећају се својих старих другова и стара времена. Понекад говоре и о политици. Слушао сам шта су говорили и мислили о Хомрулу, источном питању, Фритредерству итд. Доцкан увече, кад им крчмар предложи, они одлазе у своја прљава склоништа по кутовима, и спавају на голим клупама. Сутра дан опет ето их у крчму, и воде исте разговоре. Једино пристojно место где каткад свраћају, то је читаоница, али и тамо већину времена проводе у ђаскању. У сваком случају тежња за општењем и друштвом показује се код скитница сваког узраста и карактера, и нека је човек ма како пао свагда ће тражити себи равних, таквих отпадника какав је и сам, и с њима образује удружење. Свест да су чланови једног удружења уздиже их у сопственим очима.“

Борба за опстанак и скитнице приморава да се специјализују. У Америци шта више избирају засебит круг за своје операције. Они што живе од милостиње налазе нарочити начин за прошњу и специјализују се у том погледу. Али и међу скитницима постоје неке социјалне градације, а на најмањем ступњу су они, који нигде немају пристаништа, и премда увек живе у градовима ипак ноћ проводе где стигну и хране се оним што нађу у помијарама и на смету. То су већином старци, доведени пијанством до крајње сиротиње и савршено ни зашто неспособни. Остаде скитнице их презиру, јер и у томе свету одбачених људи има парија.

Већина скитница је сасвим свесна свога стања и положаја. Они од њих, који су ту професију изабрали само зато, што им се она допада највише од свих осталих, а живот скитачки има за њих својих примамљивости, чак и с неким поносом говоре о томе. „Ја знам да сам просјак и убојар“ каже један од њих Флајнту. „Знам да ме сматрају за рђу. Па нека! Мене хоће да ухвате и затворе, али ја нећу. Људи презају од мене, и ја од њих. Они мисле да ја не знам на што ћу свој живот да употребим, а ја мислим да се они варају. Ако и њих победе, горе по њих, а ако они победе мене, онда тим горе по мене!“

Тако ће расуђивати само истински артист свога рада, али скитнице, пропале пијанице, мисле са свим друкчије. Они би волели да живе друкчије, али не могу! Они знају за свој пад, али немају снаге да се подигну. Таквим људима скитња није задовољство, него жалосна неопходност, они чине најнесрећнију класу отпадника. Прави скитница, од заната, вазда влада неким специјалним цртама карактера и тврдом вољом, али он је стрљив и издрљив, и досетљив у понашању према другима. Ако нема тих својстава неће имати успеха у својој професији и сувише често седеће у затвору. Свакако ово се односи на америкаанске скитнице које чине читаву засебну класу људи у сједињеним државама.

Скитнице других земаља унеколико су друкчијег карактера што зависи, разуме се, од народности и прилика једне земље Флајнт је неколико лета тумарао с америкаанским скитницама проучио њихов живот, и онда га заинтересовало још и питање

какав утицај чине националне погодбе живота на њин карактер и живот. Тога ради пропутовао је и друге земље, био је у Немачкој и Енглеској, па и Русији, и то живећи и путујући са скитницама, живећи онако, како су и они живели.

У Немачкој се брзо упознао са скитницама, и то му није било тешко, јер се оденуо како приличи скитници и путовао је четвртог класом. Идући у Малдебург упозна се у возу с једним од својих сапутника, и овај га уведе у свет скитница. Немачке скитнице, као и америкаанске, имају свој нарочити дијалекат, али он се много више разликује од општег немачког језика, него америкаански од енглеског, уз то је немачки дијалекат потпунији и даје могућности скитницама да разговарају и на јавним местима па да их нико не разуме Флајнт је и у многим другом погледу нашао велику разлику међу скитницама немачким и америчким — немачки је увек боље одевен, и више се брине о томе да има пристojну спољашност, него његов америкаански сабрат. Осим тога, он је у опште интелигентнији од Америкаанца, и сваки немачки скитница уме да чита и пише. Деце скитница релативно је мање, и старији су према њима човечнији него у Америци. Уз то још, код немачког скитнице не може да се опазе она поквареност, која по изгледу чини неизбежну црту карактера америчког скитнице, али је зато Америкаанца много и много хуманији и великодушнији од Немца; Флајнт је то неколико пута искусио према себи. Једном је замолио од својих другова нешто новаца, да плати шољу кафе, рекавши да нема код себе ни паре, а да не може ићи да проси јер га ноге боле. Али ни једнога није то дирнуло. „Није него!“ — одговори му један момчић. — Кад не умете да просите, а ви боље идите с пута и одреците се свога посла, јер ни један скитница неће да ради тек ради вас!“

„Америкаански скитница би на сваки начин са мном поделио свој грош, вели Флајнт, ма у којој прилици. А овде видим око мене људе који пију кафе, пиво и ракију, а ни један у души нема саучешћа према гладном другу! Међутим сви су имали новаца, јер прошња је у Немачкој доста подесан посао.“

Занимљива су и мишљења скитнице о себи самом. Већина их је задовољна својим положајем. Ноћивајући једном на гумну с осталим друговима, Флајнт поведе с њима разговор о њиној судбини. Један се жалио што није способан за рад, што се родио ленивац, да су, дакле, родитељи томе криви, а не он. Напослетку он ипак признаде да је томе нешто и „ракица“ крива. Али један му друг одговори: „Што да се ради кад се прошњом и више може да добије. Којешта, братац, не тумарамо ми путевима зато што смо заволели попиту коју. На пример ја сам овде зато, што ми је овде боље него ма где. Зар није тако?“

— Рецимо, ми накупимо више и новаца тумарајући овако, него ли један радник, али ето немамо где главу да склонимо, — рече Флајнт. — Ево и сад где смо.

— То је истина, одговори скитница, — али зато ми никако не болујемо и увек смо срећни, па можда ми успевамо не мање од осталих. Та ви заборављате да ми никад не радимо! Они који имају свој кутић морају једнако радити те да га сачува, не заборавите то! Моје је мишљење да тога ради не вреди радити!

Таки су погледи већине немачких скитница. Флајнта је нарочито веома изненадио њин егоизам и потпуно осуство дружанског саосећања према другима. Не би америкаански скитница никад узео новац од човека, коме би, како он мисли, били веома потребни. Али така великодушност сасвим је непозната немачком скитници. Па и као весео друг он је много нижи од америкаанског скитнице, нити би га ови трпели у свом друштву, отуда се баш скитнице немачког порекла у Америци држе заједно и не мешају се с америкаанским.

Флајнт је две недеље пробавио у друштву немачких скитница, и прошао је за то време више од илјаде километара пешнице, био је у седамдесет градова и села, и упознао се са 341 скитницом добровољцем. „Уосталом, вели он, ја сам ипак био више добровољац него ли они.“ На основу тога познанства Флајнт долази до овог закључка: црте националности врло су оштро изражене на немачком скитници. Он је образованији него ли америкаански му сабрат, али је тупљи и мање покварен. Неповерљив је и сумњичав, не одликује се великодушносту, али је правичан, и при деоби неће никад предвидети друга. Што се тиче његових политичких убеђења, не може се назвати социјал-де-

мократа, али он и не осећа никаквог патриотског ентузијазма кад се помене цар. У фебруарским нередима у Берлину (1891) скитнице су узеле стварно учешће, али су они имали на уму да пристају уз право рада против капитала утолико, уколико су хтели да потпомогну пропаст стања ствари које постоји.

У Енглеску није отишао сам, него с једним пријатељем студентом, који се такође интересовао скитницама и намеран је био да се изближе позна с њиним животом. Обојица узеше на лађи места која по преимућству узимају палубни путници. Пред полазак лађе појаве се два полицијска агента да прегледају пасоше. Цар Виљем веома се брине о томо да ниједан од његових „верних слуга“ не избегне војне обавезе, те је с тога у пограничним градовима уређена једна врста смотре и надзора над путницима у океанским бродовима. Овој двојци не беше мила појава тих људи, и они испрва огледаше да се претварају као људи који спавају. Али то не помаже, Флајнт је морао показати свој американски пасош, а Рајборг своју студентску карту. Природно је, што полиц. агент никако није могао да буде на чисто. „Па ко сте ви?“ запита Рајборга. — „Матрос, радник Американац?“

— Ја сам просто човек од науке, — одговори Рајборг, и то је, бар по изгледу, било доста да их агенат остави на миру.

У Енглеској су обојица одмах имали да осете сва задовољства скитачког живота, и недељу дана одседели су у затвору због скитње и прошње, где су морали радити разне послове. Флајнт се према томе понашао философски, јер је то сматрао као неизбежну околност свога опита, али Рајборг, новак у тој ствари осећао се веома рђаво. Ипак тумарали су заједно, али не за све време. Скитајући се једну недељу они се растану с погодбом да се састану у једном месту у одређени рок, те да процене своје утиске. После тога нађоше да су утисци били више мање једнаки. Флајнт је нашао знатну разлику између америчког и енглеског скитнице. Број скитница несравњиво је мањи у Енглеској него у Америци, уз то у већини случајева умне способности енглеских скитница није у свом реду. То су већином људи клонули, апатични, без икакве енергије, чиме се оштро разликују од енглеских радника. Воле да мало философирају о својој судбини, једни је приписују наследним недостатцима или нарочитим склоностима скитачењу, а други жалосним околностима. Али у већини случајева узрок њиног бедног стања ваља тражити у пијанству; 90% су непоправљиви пијанци. Ипак и ти презрени и пали људи нису без неких врло симпатичних црта. Они вада радосно пресрећу сваког и таког несрећника, какви су и сами, и показују му своје саучешће; он слободно може рачунати на њино гостопримство, поделиће с њиме последњи залагај и примиће га у своје друштво. Осим тога Флајнт је нашао, да су енглеске скитнице врло учтиви, много учтивји од оних службеника, с којима је имао посла на лађи или железници док је путовао као скитница. Тако грубо понашање није никад осетио у средини скитница. Узто, ни један од њих, поштујући себе, неће допустити да га увреде, нити да ко избије слабијег друга. Ту црту Флајнт је опазио код скитница свих народности. Баш тој црти приписивао је то, што за време свога тумарања с њима ни једном није трпео ружно понашање према њему; његов низак раст и слабашност снаге служили су му као добра заштита. Једном се посвади с неким својим другом, и тако се ражљутио да је готов био тући се. Али његов друг, снажан и здрав младић, рече му: „Е, е, Цигарице (тако су га звали), ако си науман да се бијеш, ја ћу да бежим.“

Флајнт налази у карактеру енглеског и америчког скитнице много више симпатичних црта него ли код немачког. Међу енглеским има напр. врло нежних отаца, који шта више сами одгајивају своју децу, врло нежни према њима, док су трезни, али нажалост, пијанство често отупљује им свако добро осећање. Американске скитнице су најенергичније, имају често оштро изражену индивидуалност, што савршено недостаје енглеским скитницама, који се, без врло мало изузетака, одликују пасивношћу и потпуним недостатком енергије. Међу америчким скитницама налазе се доиста интересантни типови, који још изненађују својим високо човечним цртама, поред све њине крајње оскудице у појмовима о добру и злу, о сопствености итд. Таква је била нпр. жена, позната код скитница под именом „стара бостонска Мери.“ Она је на једној од најудаљенијих околности Бостона основала дом за скитнице, у некој полуразрушеној својој учерици. Та колеба беше осамљена, подаље од

осталих зграда, пушта, пуна привиђења, како су веровали суседи. Нико се не усуђиваше уселити се у њу, али, вероватно, та осамљеност је и привукла Мери, која се није побојала тих привиђења, него је удесила себи резиденцију у тој убојој кућици. Од тог доба сваки скитница могао је рачунати да ће наћи склоништа у тој колеби, само треба, кад падне мрак, да на особит начин куцне на врата с речима „Ново“ (име скитнице у Америци). Врата се отворе таман толико да може ући придошлица, и онда се опет за њим затварају.

И Флајнт је провео једну ноћ у том скитачком склоништу, па вели да је домаћица, стара Мери, учинила на њ неизгладљив утисак. Без обзира на њено чудновато одело, које је, између осталог, чинила и једна куртка и напроник, што је добила од некога клерцимена, беше у њеној појави нечега што уливаше поштовање, нека урођена племенитост стаса, што напомињаше о палој величини. Ко је та Мери и откуда је нико није знао, али значајно је да у њену присуству и најокорелије скитнице труђаху се да се владају учтиво, и у тој полуоцалој колеби, где се обично скупљаху скитнице, свакојаке и свих могућих занимања, врло се ретко чула ружна реч. Такав је утицај на своје госте имала Мери са своје добротe и пријатна понашања. Она се, како се чини, старала колико је могла, да усрећи те злосрећнике и друштвене отпаднике, који су се збирали под њеним гостољубивим кровом. Помагала је свакоме, превижала им ране на ногама, спремала вечеру итд. Свакоме од гостију покаже место његово, и до поноћи завлада тишина у том убогом преноћишту, бескућни скитачи слатко би заспали, заборављајући у сну све тегобе и оскудице у свом тешком животу.

Сирота Мери сврши свој живот под точковима вагона. За младости била је то једина жена која је имала глас необично смелог железничког скитнице. Ни једна жена скитачица не би смела тако путовати, али Мери није изостајала никад од својих другова. Кад је остарила и преселила се у своју колебу престала је путовати, али после су је околности нагнале да остави своје прибежиште, па сусрешти се с једном од познатих јој скитница, заједно с њиме, уседне међу точкове. Пређе је много пута путовала на тај начин, чак је била и чувена са своје вештине у томе, али овога пута се понадала у своју снагу, која је изневери.

Тако исто трагично је свршио и један од њених омиљених другова, који је случајно био закључан у једном празном вагону, па немајући никакве могућности да се одатле избави, јер је вагон био пуштен возом за храну, умре од глади. Напоменуто је, да таквих случајеви у Америци нису ретки.

Сасвима су друкчијега карактера руске скитнице, како Флајнт мисли. Он је у Русију ишао тек само да обиђе Петроград, Москву и грофа Толстоја у јасној Пољани. На скитнице тада није ни мислио, али случајно је наишао на њих, кад се возио са станице с једним својим пријатељем. Насусрет им иђаху неколико жалосних, јадно одевених сељака, који су невесело ишли улицом уз пратњу полицијских чувара. Искусно око Флајнтово одмах познаде у њима скитнице.

— Има ли много скитница у Русији? — запита он свога пријатеља.

— Иљаде, одговори овај. — То је један од највећих проблема, с којим ће Русија имати посла.

Флајнт се наскоро и сам о томе уверио, те је пожелело да се поближе позна с руским скитницама. Повеле о томе реч с Толстојем, и запита га за савет, да ли би он као туђинац, могао да се упусти у тумарање са скитницама.

— Зашто да не? — рече гроф Толстој. — Свакако, биће вам тешко да разумете њин говор, и једва можете рачунати да ћете као скитница проћи, али у другом погледу ви, извесно, нећете имати особитих тешкоћа. Из ваших хартија полиција се може уверити да нисте нимало опасни, и једино што вам се може десити, то је, да вас врате у Петроград. Ја бих и сам са задовољством извео једно такво путовање, да нисам сувише стар за то. Једном сам ипак ишао на већи хаџилук такозвани, и много сам шта запазио, али ви ћете моћи видети и више, ако се непосредно упустите међу скитнице. Ако се одлучите на то да се уврстите у њих, ја бих желео да разберете како они гледају на власт, и верују ли у оно што називају својом вером. Мора бити да је врло занимљиво с њима проразговарати о тим предметима, па можда ћете прикупити занимљивих података.

Флајнт се после тога удружи с једним московским студентом, те заједно појоше путовати, преобучени како ваља. Ма да су му погодбе руског живота биле сасвим туђе, а руски је рђаво говорио, предузимљиви Американец ипак се убрао оријентисе у новој околини. Све што је у својој књизи написао о руским скитницама — које он дели на једне, који се користе заштитом власти (црквена сиротиња и просјаци), и на обичне скитнице, које власт често гони, — казује да је Флајнт добро проучио живот и карактер руског народа. О узроцима који потпомажу развиће скитања у Русији, он се не бави много. На прво место меће пијанство, затим економске погодбе, које изазивају кретање сеоског становништва у градове. „Ми у Америци мислимо, вели он, да се могу учинити огромне и благотворне промене у судбини ове класе људи избачених из друштва, кад би се они могли вратити сеоском животу и увести у ферме. али пример у Русији доказује баш напротив. Очигледно је, да осим пољског ваздуха, сеоски живот би морао имати још и друге привлачне стране које би се могле борити са саблазнима градског живота. У Русији видимо, да сељак, који једном окуси градског живота, већ никад се не осећа срећан у селу!“

(Свршиће се)

ПРОСТИТУТКЕ И КРАДЉИВИЦЕ

Антропометријска студија од Д-р Паулине Тарновски

„Свако дегенерисано створење, вели М. Mogel у своме делу „О образовању дегенерисаних типова,“ болесно је већ и по томе, што су у њему скупљени и оличени сви они штетни елементи који ремете правилан развигак организма, спречавају развијање умних способности и правцем, са сма противним природи и њеним законима, утичу на развигак урођених склоности.

Ове речи, које су написане још у 1865 год., показују се и данас као веома тачне и неоспорне. Оне су, у исто доба, и служиле као полазна тачка наших радова, којима је циљ проучавање извесних друштвених класа, чије професије и начин живота у опште дају маха претпоставци: да се створења, која овим класама припадају, знатно разликују од здравих и нормалних бића.

Посматрања наша вршена су над 150 јавних проститутки и 100 крадљиваца у поврату, чије су антропометријске мере поређене са мерама часних и нормалних жена исте расе, једнаких година а сем тога и рођених у истој провинцији. На име: мере проститутки поређене су са мерама сеоских раденица, а мере крадљивица са мерама интелегентних жена — све бивши ученица завода за васпитање девојака у Петрограду.

Ну, пре него што би отпочели са излагањем наших опсервација, неопходно је потребно да кажемо неколико речи о разлозима, који су нас руководили да узмемо проститутке за предмет нашег посматрања.

Начин живота ових створења, и постојаност с којом она обављају свој занат, чак и онда када су у могућности да га замене другим, не само часнијим већ и лакшим, напали су нас да верујемо: да у овом њиховом животу има нечега, бар за њих примамљивог; нечега, без чега они неће, а можда и не могу да буду, као и да узрок проституцији не лежи увек у беди и случају, као што се то често тврди и верује.

Неоспорна је ствар, у осталом, да знатни број младих девојака падају у проституцију против њихове сопствене воље, често пута цуким случајем. Док су поједине од њих жртве грубог насиља, дотле су друге, опет, заведене примамљивим обећањима о браку, или су, што је најчешће случај, обмануте каквом вештом подвладашћом.

Знатан део ових жртава пропада, још у почетку, у борби коју њихова природа води са условима новог — проститутског живота; врло је мали део који се, у повољним приликама, враћа часном животу, а све остале, немогући никако схватити своју жалосну егзистенцију, продужују са задовољством нов начин живота и, што је најжалосније, ретко кад својевољно пристају да га замену бољим и часнијим. То су проститутке из навике, чија се наклоност ка проституцији не може друкчије објаснити до осуством хармоније међу индивидуалним си-

лама, а позната је већ ствар, да је ова хармонија исто тако потребна индивидуалном животу као и животу нација.

Јасно је, према изложеноме, да узрок наклоности ка проституцији ваља тражити у некој унутрашњој, грубој сили много јачој од осталих индивидуалних сила, па, дакле, и од воље. Ма колико се човек борио са овом грубом силом, која је у обичном животу под именом **нагона**, он до данас није успео да је победи. Надати се, да ће прогрес и цивилизација олакшати у многоме ову борбу.

Постоји, даље, још једна врста борбе, а то је она коју води морална свест са празнинама несавршених друштвених закона. Морал, који је тако неједнако расподељен међу члановима друштва, главни је регулатор ове борбе. Према овоме, у колико је један човек савршенији у погледу моралном, у толико је он и способнији да схвати и разликује оно што је допуштено моралном свешћу од онога што се сматра као штетно по сигурност ближњега; и што служи као основа личној одговорности, обвезној за све чланове друштва.

Ма колико велики био морални ниво једног народа, ипак ће се у његовом колективном животу наћи и таквих појмова који су у очигледној супротности са моралом, и који се, при свем том допуштају, захваљујући еластичности јавне свести — еластичности помоћу које се она прилагођава приликама, које није у стању да измени.

Па и сама лична сигурност допушта по неке страховите, и принципима хуманитета у основи противне ствари, као што је нпр. рат, о коме се говори, и који се врши са највећом хладнокрвношћу.

У реду оних факата који нас, на први поглед, узбуђују, а које, међу тим, прећутно акцентирамо само с тога што немамо лека за њих, долази и *проституција* — ужасна ствар — на коју смо навикнути још од најстаријих времена. Без сумње, по угледу на многобројне минуле генерације, и наши савременици акцентирали су тако неморалне, и достојанству жене као људског бића, са свим противне појмове о проституцији.

Довољно је, ма и за моменат, отићи у она „заједничка места“, створена, тобож ради заштита домаћег огњишта и одржања јавног морала, па се одмах уверити колико је ова срамна трговина људским телом сама по себи један страховити и ужасан факт — факт, који се некако не може појмити и допустити у друштву, које претендује да је задахнуто принципима хуманитета.

Логика, бар, никако не допушта претпоставку: да се једно људско биће, обдарено умним моћима и здраво телом и духом, може у свако доба дана и ноћи, подавати првом који дође, и који је, у већини случајева, пијан, груб, бруталан, циничан и т. д.

Изузев неколико случајева нимфоманије, врло ретких у осталом да би о њима требало водити рачуна, како се може појмити и објаснити физиолошко стање једне проститутке, која се подаје свакоме који наиђе, често 10—15 пута дневно, и тиме се одриче чак и оних прерогатива које су, као што се зна, својствене многим женама из области животињског царства у погледу слободног избора мужака?

Мрзост и презрење којима су задахнуте несрећне питомице „јавних завода“ према онима који долазе да купују њихова миловања, познат је и неоспоран факт. То је, у осталом, природна последица њиховог роштва, самоодрицања њихове личности и експлоатација свију врста, којима су оне по овим заводима изложене.

Па ипак, и поред свега овога, велики број женскиња, у свима земљама, долази својевољно у ове заводе, који су толико противни појмовима о независности личности, својственим сваком људском бићу, па чак и дивљацима.

Све ове жене једу, пију, певају и смеју се, не помишљајући, при том, ни најмање на њихов ужасан положај. Свој начин живота оне не сматрају друкче до као упражњавање једне професије, која је, по њиховом мишљењу, једнака са професијама раденица, трговкиња, служавки и т. д.

Ма колико се здрав разум нормалног бића свему овоме противио, ипак је факт, који изнесосмо, неборим. Многе проститутке, које су се по неколико пута, и својевољно, враћале у заводе, из којих, тобож, бежу једном за свагда изишле, најбоље утврђују истинитост овог факта. А шта тек, да речемо за оне проститутке, које су силом власти биле отргнуте из за-

вода и враћене родитељима, па су, после врло кратког времена, по ново добегле у завод?

После свега изложеног, морају са свим отпасти мишљења неких филантропа, који налазе у беди и завођењу главни узрок проституције.

У реду многобројних проститутки које смо студирали, има и таквих, које су се својеволно враћале проституцији не само после осигуране будућности, већ чак и после рађања деце.

У потврду овога наводимо један факт за чију истинитост јамчимо.

Год. 1880. једна млада девојка, од својих 18. год. напусти своју провинцију и дође у Петроград да тражи рада. Воз, којим је путовала имао је неколико часова закаснења, услед чега је њени удаљени сродници из Петрограда нису сачекали на жељезничкој станици. Бојећи се, да се нађе сама у једном великом граду, а не знајући, опет, куда да иде? — она би принуђена да се обрати једној постаријој госпођи која је „из сажалења“ одведе својој кући, па јој шта више, и службу понуди.

Кућа, у коју је ушла ова млада девојка, беше проститутски завод, у чије се „пансионаткиње“ и она уброја после врло кратког времена.

На годину дана после овога, проститутка ова роди једно дете, потпуно способно за живот, што побуди оца детињег — једног богатог човека — да је откупи од сопственице завода и склони, заједно с дететом, у једну часну кућу. После кратког времена он је испрати у место рођења — њеним родитељима и одреди јој сталан доходак, довољан за одржање њене екзистенције и доцније васпитање детета — — — — —

Само на 6 месеци после овога, проститутка о којој је реч, оставила је дете својим родитељима и вратила се у онај исти завод из кога пре кратког времена беше изишла у намери да постане часна жена и добра мајка.

Упитана, једном приликом, за узрок напуштања детета и повратка проституцији, одговорила је, мало љутитим тоном, ово:

— Пре свега, ја нисам са свим напустила моје дете, јер се брижљиво старам да му сачувам очеву ренту, а сем овога ја га још и обилазим с времена на време. Што се тиче мога садањег живота, он је, у свакоме погледу, бољи и лакши од онога у селу, скопчаног са тешким сеоским радovima. Како је још и моја госпођа врло добра жена, — то сам ја садањим животом потпуно задовољна.

Многе проститутке, са којима смо скоро посведневно разговарали о њиховом бедном животу, признавале су нам отворено: да у њему — њиховом животу — има понекад и непријатних момената, али да су оне ипак, на крају крајева, задовољне с њиме, као и да не желе мењати га.

Мирноћа и смелост с којима проститутке говоре о њиховом начину живота по заводима, задовољство са судбином коју многе од њих јавно изражавају. Као и њихово својеволно напуштање слободе и поновно враћање у завод, — факти су који су нас побудили на изучавање ове друштвене класе и истраживање: да ли њихово физичко стање није у неколико поремећено, као и да ли ова поремећеност није изражена каквим дегенерисаним знацима?

Полазећи са гледишта, да се једна проститутка мора у многоме разликовати од здраве и нормалне жене, према свему до сада реченом, ми смо себи ставили у задатак да ту разлику откријемо проучавањем њихове спољашности и њиховог начина живота у опште. Прво смо постижавали помоћу антропометриског мерења, а друго помоћу тачних података о њиховом детињству, њиховим родитељима и средини у којој су одрасли.

Почнимо прво са изучавањем спољашности.

Д. Ђ. Алимпић

ПОУЧНО ЗАБАВНИ ДЕО

СВЕТСКИ ЧОВЕК.

— Pierre Mille —

Беше то за време путовања Г. Лубеа у Русију. Било нас је цела једна трупа новинара — забележимо, узгред, тај чудновати појав: оних новинара који путују у друштво и које листови у којима они пишу у зловољи називају „таткама“; ја у томе ништа не разумем! — Било нас је, понављам, цела једна трупа новинара који се враћаху са смотре у Красноме Селу, и ја гласно јецах.

— Неких осам дана је протекло од како сам у Царству Царева, а није ми се ништа десило; мени једином. Ви други, ви сте саопштили своје успомене. Стиеглер је дошао на аутомобилу. Калмет, директор *Фигара*, спавао је у одаји свој од сувога злата, у једном царевом замку који им на велики колач од филована шећера, под истим кровом под којим и Г. Делбасе — а Леру, из *Матена*, изложио је, вели, своја гола прса — хваста се да је имао на себи добро уштиркан пластрин — бесу елемената, — да би се приближио *Монкалму*, где му је адмирал, Рустан рекао: „Скините шешир, ја не могу да гледам високе шешире на ратном броду“. Тешка реч, пошто се очекиваше сâм Г. Лубе, који је имао висок шешир!

Чудновате се ствари могу отуда причати свету. Али ја, шта бих то ја могао испричати потомству што би било од њега и мене достојно. Шта, ношен Невом и, поља, чије се уточице преливаху вотком, слој од сто хиљада стерлета*) сипао је у мој немирни и узбуркани желудац? Руско гостопримство је тако познато да нећу никог зачудити. Ја сам врло несрећан!

Ну, у својој великој безазлености, ја не знајах да ли је за време те беседе Свевишњи гледао на мене. Он је гледао на мене — јер његови су путеви неиспитани — посредством једног кесароша. Госпде, ви сте дали у руке извесних ваших створења вештину потпуно непојмљиву! Како су мој жакет и густи зимски врскапут били откопчани, како је мој портфељ био извучен из унутарњег џепа од жакета, ви сте једини видели, пошто ви све видите, и ја сумњам у вас да ме ви хотимце нисте предупредили и шта више метули ми навлаку на очи.

Тек после двадесет минути, у тренутку кад хтедох платити поштованоме Г. Монзулову кошуљару на невом проспекту, три крагне и двоје маншете, приметих ја своју несрећу. Она је износила, ако смем тако рећи, једну банкноту од 100 рубаља, око 266 динара — велика несрећа за мене, што је у Русији подигнут курс рубљи: пре три године моја банкнота вредела је само 150 динара. Ја сам жртва Г. Битеа, министра финансија! — Са мојом банкнотом од 100 рубаља беху ми ишчезле моје бесплатне железничке карте, затим цвет од брескве који чувам — има се увек свој цветић — као успомену једног лепог врта који познајем, и карта коју ми даде Туринг-Клуб.

Написах Његовој Екселенцији префекту петроградске полиције врло учтиво писмо у коме му рекох да никада није један префект успео да пронађе кесароша, и да, према томе, није моја намера да га оптеретим тим глупим и узалудним послом; али да би ми било врло непријатно видети где се, од једног лица без скрупула, у вароши Петра Великога, чине крађе под именом Пјера Мила. После тога ручао сам мирне душе.

Колико бејаш рђаво оценио часног човека који беше узео мој портфељ! Његова Екселенција префект нија имао шта да ради, јер одмах сутрадан рано, нађох у хотелу, у мом орманчићу, једну поштанску карту — није била илустрована, и забравим без сумње — овако исписану, на француском: „Ако желите да нађете ваше артије, тражите их у хотелу града Петрограда, где су оне остављене. Писац се беше потписао са елегантном простотом: *Лоаов*.

Дакле одох у Градски хотел. Све моје артије беху тамо, у завоју на моју адресу. Ништа није фалило: ни мали цвет од брескве, ни карта Туринг-Клуба, коју беше премапотписао уважени Г. Балић! Још је центлмен којег ја бејаш предмет пажње оставио један неоцењив докуменат: једно дуго писмо

*) Нека врта јесетре.

од себе, од три велике пуне стране, од којих једна и по беше на француском, а остатак на руском. Писац ми је отворио своју душу и ја не знам шта бих требао највише да похвалим у њему: отменост његова поступка, оштроумност његова увода, или смелост његових идеја. Био сам пажљив да ништа не променим у том књижевном саставу, тако лепо написаним: ево га.

„Враћам вам ваше артије, драги господине, писао је он, зато што сте ви удружење *Тана* (администрација овога листа оптеретила ме је да му се особито топло захвалим за ово одликовање и уважање); што се тиче новца, извинићете ме што сам га задржао: ја сам лопов, такав је мој позив.

Верујте да сам ја очаран срећном приликом која ме ставља у однос с вама. Одавна ја желим да ми се да прилика да могу изложити једном интелегентом човеку, и, надам се, незаинтересованом (?) моје идеје и једном важном питању: начину на који поправни осуђенички заводи поступају са лоповима. Он је за осуду. Допустите ми само да се послужим матерњим језиком. Онда ми је лакше писати.“

Он дакле продужаваше на руском:

„У главном, драги господине, желим да вам говорим о тамницама ваше земље. Ја о њима, будите уверени могу са компетенцијом говорити. Ја сам посећивао Мазас, Фресн, Клерво Поасн (Poissy). Име ове вароши, славне услед једног разговора, беше написано „Роасу,“ и ова ортографија, оштроумно подражавања, чиниће без сумње радост извесних реформатора. Обично се о Фресну говори са великом хвалом. Вели се да та грађевина чини част француској цивилизацији. То не стоји. Ова тамница, господине, пати од истог зла од кога и цела Француска. Она пати, — један руски поданик има пуно права то да каже

— од тога што сте ви под Републиком. У њој се и према осуђеницима примењује демократски режим.

Основ демократског режима јесте једнакост. А шта има различнијег од једног лопова од другог? Ја сам на челу мога позива, јер сам интернационалан лопов, и говорим све европске језике. Могао бих се тиме користити, и преводити, радити за издаваче. Није се само покушало да се искористе моји таленти. У тој несрећној тамници ја сам остао као без руку, не научивши никакав частан занат.

„Ако вас интересују идеје које вам излажем, ја вас молим, господине, да ме извештавате једним огласом у *Новом Времену*. Био бих срећан ако узмогнем да вам саопштим цео један план реформа. Очекујући, ја вас молим да изволите примити уверење мога одличнога поштовања.“

Био сам немарљив и бојажљив. Нисам дао оглас у *Новом Времену*. Бојао сам се и сувише да овај лопов, с ким је Француска поступала начином који не одговара његовом угледу, не тражи накнаду од моје владе; а у ово доба, ја још не знам да ли ћу познавати кога у новом министарству.

Његова екселенција префект петроградске полиције удостојио ме послати ми једнога од својих агената који ми учини посету саучешћа, која ме врло дирну. Тај ми агент изјави да је та одлична особа која ме је покрала „морала бити неки јерменски јеврејин.“

Али, ви знате, у Русији се све меће на леђа јеврејима и Јерменима. Готово као у Француској.

(*Le Temps*, 2 јули 1902.)

ЗАПИСНИЦИ ИЗ МРТВОГ ДОМА

РОМАН У ДВА ДЕЛА

Написао **Фјодор М. Достојевски**

Превео с руског Јефта Угричић

27

— Та, с дана на дан. А већ ко се празнику радује, тај се рано опије. Ви ми већ нећете замерити!

Варламов је говорио певушећи по мало.

— И то лаже, све он то опет лаже! прудера се Булкин, у некаквом очајању ударајући руком по даскама.

Али овај као да се зарекао, да на њега не обрати ни најмање пажње, и у томе је било необично много комичнога, јер се Булкин од раног јутра привезао за Варламова просто ни због чега другог, него само зато, што Варламов „све лаже“, како се њему од некуда чинило. Лутао је за њим као сенка, закахињао се за сваку његову реч, ломио руке, за мало што их није раскрвавио ударајући њима о зидове и даске, и патио је, очигледно патио са убеђења, да Варламов „све лаже“. Да је имао косе на глави, јамачно би је почупао из огорчења. Као да се примио дужности да одговара за поступке Варламовљеве, баш као да су му пекле савест сви недостатци Варламовљеви. Али је баш то и било смешно, што га овај није чак ни погледао.

— Све лаже, све лаже, све лаже! Ни једна једина његова реч не личи ни на шта! викао је Булкин.

— Шта се то тебе на тиче? одговорише му у смеху осуђеници.

— Јављам вам, Александре Петровићу, да сам ја био врло леп и да су ме девојке веома волеле... отпоче наједанпут, ни пет ни девет, Варламов.

— Лаже! Опет лаже! прекиде га као с неком писком Булкин.

Осуђеници се кикоћу.

— А ја се пред њима размећем! На мени првена кошуља, па сомотске чакшире; лешкарим, као прави граф Бутилкин, да, то јест, пијан као Швешанин, једном речи — како се само пожелети може!

— Лаже! одлучно тврди Булкин.

— А у то време имао сам од оца кућу двоспратну, од камена. Е, а за две године страћио сам два спрата; остала су ми само врата без рагастова. Шта ћеш, новци су као голуби: долете и опет одлете!

— Лаже још одлучније тврди Булкин.

— И тако ја већ одавде једнога дана пошљем својим рођацима плачевно једно писмо; можда ће ми, као велим, послати коју парицу. Али ништа... зато, кажу, што сам радио против својих родитеља. Нисам поштовао! Ево већ је седма година, како сам послао.

— И нема одговора? упитах ја, засмејавши се.

— Јесте, нема, одговори он, наједанпут се засмејавши и сам и све ближе и ближе приближавајући свој нос управо мојем лицу. — А ја, Александре Петровићу, имам овде драгану...

— Ви? Драгану?

— Онуфријев ће рећи ту скоро: „нек је моја и богињава, и ружна, али зато она има толико одела; а твоја је лепа, ама сирота, иде с торбом“.

— Та је ли истина?

— Да, она је одиста просјакиња! одговори и зацени се од смеха.

У казамату такође закикоташе. У самој ствари, сви су знали, да се он свезао с неком просјакињом и да јој је давао полугодишње свега десет копејака.

— Но, на шта је сад? упитам, желећи, најзад, да га се опростим.

Он је ћутао, па ме онда умилно погледа и изусти нежно:

— Па, ето, не бисте ли благоизволели поводом тога дати ми на чашицу ракије? Видите, Александре Петровићу, данас сам једнако пио чаја, додаде он дирљиво, примајући новац, — и тако сам се тога чаја налипао, ди ми већ и дисање застаје, а у стомаку ми се муња као у флаши...

Међутим, док је он примао новац, морално огорчење Булкиново изгледа да је дошло до крајњих граница. Он је гестикулирао као очајник и само што није заплакао.

— Људи Божји! викао је, обраћајући се као изван себе целоме казамату, — погледајте га! Све лаже! Ма шта да каже, све, све, све он то лаже!

— Ама шта се то тебе тиче? довикујуму осуђеници, чудећи се његовој жестини, — баш си ти неки чудан човек!

— Не дам да се лаже! виче Булкин, севајући очима и ударајући из све снаге песницом о кревет, — нећу да лаже!

Сви се смеју. Варламов узима новац, прашта се са мном и, кривећи се, хита из казамата, разуме се, крчмару. И ту, изгледа, први пут опажа Булкина.

— Е, хајдмо! каже му он, заставши на прагу, као да му је овај баш одиста био за нешто потребан. — Буцо! додаде затим, с презрењем пропуштајући огорченога Булкина испред себе и почињући изнова да лупара на балалајци.

Али зашто то писујем целу ту запару. Најзад се сврши тај загушљиви дан. Осуђеници заспе на постељама тешким сном. У сну они говоре и бунцају још више него других ноћи. Понегде још седе за картама. Давно очекиван празник је прошао. Сутра је опет радни дан, опет на посао.

XI.

ПРЕДСТАВА.

Трећег дана Божића, увече, била је прва представа у нашем позоришту. По свој прилици било је много претходних брига око удешавања, али су „глумци“ узели све на себе, тако да сви ми остали нисмо ни знали: у каквом се стању налази ствар? Шта се управо ради? Чак нисмо добро ни знали, шта ће се представљати.

„Глумци“ су се за сва та три дана, излазећи на посао, старали да набаве што више костима. Баклушин; кад се сретао са мном, само је попуцкивао прстима од задовољства.

Изгледа да је и на мајора наишло ваљано расположење. У осталом, нама је било сасвим непознато, зна ли он о позоришту. Ако је знао, да ли га је формално допустио, или је само одлучио да ћути, одмахнув руком на осуђеничке ћуди и измишљотине и, разуме се, наредивши, да по могућству све иде, као што ред захтева?... Ја мислим, да је он знао о позоришту, није било могуће да не зна; али није хтео да се меша, схватајући, да ће, можда бити горе, ако забрани: осуђеници би починили лудорије, пијанчили би, тако да је куд-и-камо боље, ако се буду чимегад занимали. Ја, уосталом, држим да је плац-мајор морао тако размишљати само зато, што је такво размишљање најприродније, најверније и најздравије. Чак би се и овако могло рећи: Кад у осуђеника не би било о празницима позоришта, или ма какве забаве те врсте, требала би сама управа да га измисли. Али пошто се наш плац-мајор одликовао потпуно супротним начином мишљења, од онога, што га има остали део човечанства, лако је могуће, да ја товарим на своју душу велики грех, кад мислим, да је он знао о позоришту и допустио га. Таквом човеку, као плац-мајору, било је свакад потребно да когагод пригњечи, да штогод одузме, да когагод лиши права, једном речи — само ма где да има шта наређивати. У том погледу је он био познат у целој граду. Шта се њега тиче, што би баш због таквих ограничења могле у тамници проићи лудорије и разуданости? За разуданости има казне (размишљаји такви, као наш плац-мајор), а за неваљалце-осуђенике — оштрина и непрекидно вршење закона — то је све, што се тражи! Ти ограничени извршитељи закона никако не схватају, а и нису у стању схватити, да само буквално вршење његово, без смисла, без разумевања његовога духа, и води право нередима, нити је икада чему другоме водило.

„У законима је речено, на шта ћеш више?“ веле они и искрено се чуде, што се од њих још тражи, као додатак законима, здрав разум и трезвена глава. Нарочито ово последње изгледа многим од њих као непотребна и смутљива раскош, као ограничење, нетрпељивост.

Ну било како било, најстарији подофицир није бранио осуђеницима, а њима је само то и требало. Позитивно могу да тврдим, да су позориште и благодарност за то, што су га допустили, били узроком, што о празницима није било ни једнога озбиљног нереди у тавници: ниједне зло-

кобне свађе, ниједне крађе. Сам сам био сведоком, како су наши понеке, који су почели бивати разузданији, или су се свађали, утишавали једино том напоменом, да ће се забранити позориште. Подофицир је био узео од осуђеника реч, да ће све бити у миру и тишини, и да ће се владати ваљано. Они су с радошћу пристали на то и свето су одржали своје обећање; много им је и то ласкало, што се верује њиховој речи.

Уосталом, треба рећи, да допуст за позориште ни најмање није коштао управу, није ту било ама баш никаквих жртава. Нису претходно ограђивали никакво место позориште би се саградило и покварило све за некаквих четврт часа. Оно је трајало по часа, и ако би наједанпут дошла одозго наредба да се прекине представа, — ствар би се свршила за минут.

Костими су били скривени по сандуцима у осуђеника.

Али пре него што кажем, како је било удешено позориште и какви су управо били костими, рећи ћу коју о позоришној објави, то-јест, шта се управо спремао за представу.

Нарочито писане позоришне листе није било. За другу, за трећу представу појавила се, у осталом, једна листа коју је написао Баклушин за г. г. официре и уопште за отмене посетиоце, који су удостојили наше позориште још на првој представи својом посетом. Наиме: од госпде је долазио обично дежурни официр, а једном је свратио и сам начелник страже. Једном је свратио чак и инжењерски официр; ето, за случај таавих посетилаца издата је позоришна листа.

Очекивало се, да ће слава тамничкога позоришта одјекнути и разнети се далеко у тврђави, па чак и по вароши, у толико више, што у вароши није било позоришта. Чуло се било, да се образовао за једну представу од љубитеља, али је на томе и остало.

Осуђеници су се, као деца, радовали и најмањем успеху, па су се чак и поносили. „Та ко зна, мислили су и говорили код нас у себи и међу собом, — можда ће сазнати и највиша управа; доћиће и гледаће, па ће онда увидети, какви су осуђеници. То није обична војничка представа, с некаквим испуњеним мукама, са чамцима, што пливају, и са медведима и козама, што се крећу. Овде су глумци, прави глумци, што играју господске комедије, таквога позоришта ни у граду нема. Код генерала Абросимова била је, како кажу, једанпут представа и биће је још; али могу они, можда, само костимима одмаћи, а што се тиче разговора, хе. Бога ми, ту би се још огледали, и тешко да они не би иза наших заостали! Може доћи и до губернатора, и — ђаво би га знао, шта још може бити, — може се и њему прохтети да дође и гледа. У вароши нема позоришта...

Једном речи, уобразиља осуђеничка, нарочито после првога успеха, порасла је о празницима до највишег степена, мал те не до помишљања на награде или до смањивања казне, ма да су се у исто време и сами готово одмах отпочињали добродушно смејати сами себи. Једном речи, то

су била деца, права деца, и поред тога, што је понекима од те деце било по четрдесет година.

Ну, ма да није било позоришне објаве, ја сам, у главним потезима, већ знао програм спремане представе. Прва је тачка била: „Филатка и Миршка, супарници“.

Баклушин се још на недељу дана пре представе хвалио преда мном, да ће улога самога Филатка, коју је он узео за себе, бити тако приказана, како је нису виђали ни у свето-петроградском позоришту. Ходао је по казаматима, хвалио се немилосрдно и бестидно, али у исто време и сасвим добродушно. А покадшто се дешавало, да наједанпут искаже по штогод „театрално“, то-јест, из своје улоге, — и онда се сви церекају, па било, или не било, смешно то, што је исказао.

Ваља, уосталом, признати, да су се и у тој прилици осуђеници умели држати и чувати достојанствено: разметањем Баклушиновим и причама о будућем позоришту одушевљавали су се или само најмлађи и жутокљунци људи, без понашања, или само најзнатнији осуђеници, чији је ауторитет био несумњиво учвршћен, тако да им више није било потребно бојати се, да своја осећања отворено изражавају, ма каква она била, па макар чак и најновије (то јест, по тамничким појмовима, најнеприличније) врсте.

(Наставиће се)

ПОУКЕ И ОБАВЕШТЕЊА

Писар општине наруновачке учинио је ова питања:

I.

„По тачци 11. § 375. кр. законика, казни се онај, који не огради свој део царине, те се, због тога, причини некоме штета на имању.

Могу ли се, према овој законској одредби, натерати појединци, да ограде своја имања као што су: купусаре, сењаци и т. слично, где се највише штете чини.“

II.

„При продаји имања из слободне руке, земљоделци морају имати уверење од општинског суда и три одборника, да им остаје још онолико земље, колико по § 471. грађ. суд. поступка не могу отуђити.

Како ова уверења потврђује и полицијска власт, пошто претходно саслуша одборнике о истиности садржине овога уверења, то одборници морају лично долазити полицијској власти, којом се приликом излажу дангуби и трошковима.

Припада ли им за ово каква награда и од кога?“

На ова питања одговарамо:

I.

Још пре закона о потесу, постојао је обичај, да општине одвајају поједине крајеве својих атара оградом.

Та ограда, управо крајња кружна линија атара звала се царина.

Ову ограду подизале су општине кулуком својих грађана, одређујући сваком од њих, да овалони или онолики простор огради.

Ко ово не би учинио, кажњаван је по тач. 11. §. 375. кр. зак.

1866 год. дошао је закон о потесима, који је доцније замењен законом о чувању пољских имања, и по њему је свака општина била дужна да огради свој потес, управо све зиратно земљиште свога атара, које је било изложено штетама, било што је у близини села и оних места, где се преко лета стока тера на испашу, било што је поред друмова, где се прогони трговачка стока, која би могла причинити штете усевима.

Оваких потеса могло је бити по неколико у атару општинском.

И њихово ограђивање падало је на терет грађана дотичних општина, па је и овај закон за непослушне предвиђао казну из § 375 т. 11. кр. закона.

Али и он и поменута одредба из кривичног закона говоре само о тој огради царине — потеса, а никако не наређују, да појединци морају ограђивати своја пољска имања у потесима, нити им се, у осталом, то може наређивати с обзиром на скупоћу ограде, која би, у многим случајевима, премашала и вредност самога имања, а вредност прихода са ових готово увек.

И садашњи закон о чувању пољских имања, не наређује ограђивање појединих имања.

II.

По члану 71. закона о општинама, одборници и заменици немају никакву плату од општине. Но ако по општинској потреби врше какав посао скопчан са трошковима, одбор ће им одредити накнаду.

Како се и одборници, који потписују уверења о имовном стању појединаца, излажу трошковима одласком у средно место, то и њима припада накнада, по принципу изложеном у поменутом члану.

Ну, како се овај посао не може убрајати у послове чисто општинске, већ приватних лица, то би им награду требала ова лица и да плаћају.

Али, како су много пута продавци имања сиротног стања, то би се и ови послови, по решењу одбора, могли плаћати из позиције, која се буџетом одређује на трошак кметова и одборника, кадгод су у питању сиротна лица.

У сваком случају, пак, било да ове одборнике плаћа општина или приватни, величину награде треба да одређује одбор, а не сами они одборници, који су интересовани.

Писар општине г-тке, учинио је ово питање:

„Два младића, бавећи се на њиви свога газде, ушли су у виноград комшијски и обрали до 15 гроздова, па нешто појели а нешто бацили.

Од стране оштећеног оптужени су надлежном општинском суду, и он их је, као крадљивце, осудио по § 391 кр. закона на по пет дана затвора, и на плаћање штете по процени вештака.

Од осуђених један је изјавио жалбу на ову пресуду, и средска је власт поништила исту из разлога, што проценитељи нису били заклетни.

Кад је надлежна власт овако утврдила, да је пресуда незаконита, да ли је она остала у сили и према оном другом лицу, које се није жалило, или је и према њему поништена?“

На ово питање одговарамо ово:

У бр. 35 и 36 овога листа, ми смо дали одговор на слично питање, те није ни требало да се о томе понова пита.

Али, кад је то већ учињено, онда изјављујемо: да је пресуда, о којој је реч, поништена само према жалиоцу, а не и према ономе, који је био задовољан и није се жалио.

* * *

Суд општине неменикућске, актом својим од 18. пр. месеца Број 1311, учинио је ово питање:

„Кад Избрани суд, по свршеној делидби, актом својим тражи, да општински суд наплати од парничара извесну суму новача, на име дневнице и попутнице за судије избраног суда, коју су им требали парничари платити за време самог суђења, — може ли се та наплата извршити без судске пресуде или решења, као што гласи § 465 т. 4, грађ. суд. поступка, или ће овај предмет суд општински да узме у суђење и пред судом га оконча?“

На ово питање одговарамо:

Познато је, да избрани судови наплаћују унапред награду, која им припада § 440 грађ. суд. поступка, и чисто је невероватно, да у опште наступи тај случај, да они траже наплату ове преко општинских судова.

Али, кад суд тврди, да и таквих случајева има, онда изјављујемо, да он треба да тражи од избраног суда пресуду, па ако су парничне стране осуђене истом на плаћање, да наплату одмах и изврши, а ако то питање није пресудом расправљено, онда се наплата не може вршити по § 465 грађ. суд. поступка, него да се расправи редовним суђењем.

* * *

Један општински писар учинио је ово питање:

„Пре кратког времена оптужено је извесно лице, од стране приватног тужиоца, за једно иступно дело, и суд га је осудио на десет дана затвора и плаћање трошкова и таксе.

Осуђени је зват неколико пута да му се пресуда саопшти, али он није хтео доћи.

Кад је на послетку дотерао судници, онда се видело да пресуде нема, и истрагом је утврђено, да је њу украо општински служитељ настојавањем и наговарањем самога осуђеног.

Настаје питање: може ли се осуђени сада ставити у затвор, кад се зна за постојање пресуде, и кад се из деловодног протокола види садржина пресуде, а деловодни је протокол јавна исправа?“

На ово питање одговарамо:

Не може се затварати осуђени из два разлога.

Прво што му није саопштена пресуда, на коју би се могао жалити вишој власти, а друго што ће у опште нема.

У оваквим случајевима, одмах треба узети дело изнова у поступак, и донети нову пресуду, позивајући се на постојање старе, што се утврђује деловодним протоколом.

Деловодни протокол, као јавна исправа, утврђујући постојање пресуде, једновремено осуђивава застарелост, ако би окривљени покушавао да докажује: да је од дана учињене кривиче па до новог покретања истраге протекло време, потребно за застарелост кривиче, јер се њиме доказује прекидање ове.

Како је, међутим, окривљени овде учинио једну кривичу тежега рода, јер је пресуда украдена његовим наговарањем и настојавањем, то га за то дело треба оптужити надлежној полицијској власти, ако, наравно, за његову кривичу постоје законски докази.

* * *

Овај исти писар, тражио је обавештење и о подношају жалба у смислу §§ 15 и 16 полицијске уредбе.

Али, како смо ми, на ово питање, опширно одговорили у једном од последњих бројева нашега листа, то га упућујемо да тај одговор пажљиво прочита, па ће му бити јасно: како ваља поступати при подношају жалаба у горњим случајевима.

Писар једне општине учинио је ово питање:

„Једно је лице оптужено, пре 10—15 година, за убиство са предумишљањем, учињено у друштву са још неколицином.

Остали су осуђени, а ово је лице пуштено из недостатка доказа, а да плати трошкове, који су изазвани истрагом.

То исто лице тражи сада, да се уведе у азбучни списак правних гласача.

Да ли ово лице има сва грађанска права и може ли се увести у списак правних гласача?“

На ово питање ево одговора:

Сва она лица, која се судском пресудом пуште из недостатка доказа по 242 крив. суд. поступка, не губе своју грађанску част, па по томе имају сва грађанска права, јер код њих не стоје случајеви т. 1, 2 и 3 чл. 32. закона о општинама.

На њих, наравно, друштво може гледати овако или онако, према уверењу, које је стекло о њиховој кривичи, али им право гласања законом не споре.

Њихов је положај само у томе гори од осталих грађана, што они могу доћи поново пред суд, кад год се прибави само један нов основ подозрења, да су учиниоци дела, за која су пуштени (§ 336 кр. с. пост.)

М. М. општински писар учинио је ово питање:

„22. августа ове године, пољски чувари моје општине, нашли су у атару једну кобилу, која је учинила штету и дотерају у општински обор-

Пошто се одмах није знао сопственик кобиле, дата је једном лицу на исхрану до проналаска сопственика.

На два дана после овога сазнало се, да је кобила била својина Павла Петровића, да је он ову на два дана пре штете трампио са Јованом Стојановићем; али се Јован пицманио и у очи дана штете пустио кобилу из своје авије под претпоставком, да ће се она вратити Павловој кући.

Настаје питање: чија је кобила, и ко ће да плати причињену штету?"

На питање: чија је кобила, немогућно је одговорити тачно, пошто у питању нису изнесени услови уговора о трампи.

Оно мора да се расправи према условима погодбе.

Што се тиче питања: ко ће да плати причињену штету, одговор се налази у чл. 19. закона о чувању пољског имања, по коме је сама стока, ухваћена у штети, гаранција за казну и накнаду штете.

СЛУЖБЕНЕ ОБЈАВЕ

ТРАЖИ СЕ

Радосава Миливојевића, ђака II разреда основне источно-врачарске школе нестало је 21. прош. месеца. Радосав је родом из села Гостинице, среза и окр. ужичког, стар је 9 год. омален, лица плавог-пегавог, косе смеђе, очију зелених, од одела има зелене панталоне, јегеру кошуљу, без капута, на ногама жуте кожне папуче, а на глави бео сламни шешир. Радосав је давао израза да не воли школу посећивати, с тога се сумња, да није код кога нашао место да чува стоку, или за покућара. Пронађеног треба упутити кварту Врачарском с позивом на његов Бр. 11.884 или Управи града Београда Бр. 28.917.

Игњата Карињу, столара из Књажевца, тражи првостепени Суд књажевачки актом својим Бр. 5.627, истом има да се саопшти пресуда апелационог Суда, па како је исти отумарао незнано где, то му се незна место сталног пребивања. Он је стар 52 год. средњег стаса и у опште плав. Нађеног треба упутити Књажевачком прв. суду, са позивом на Бр. 5.627, или Управи гр. Београда Бр. 30.102.

Мијанла Петровића, Циганина — ковача из Г. Рибника ср. Трстеничког, тражи начел. окр. крушевачког актом Бр. 10.250., исти је кажњен пресудом начел. ср. трстеничког од 6. пр. м. са 30 динара новчано, и он је незнано где отумарао пре но што му је пресуда саопштена. Он је стар 40 год., омален у опште црномањаст. Нађеног треба спровести начел. окр. крушевачког с позивом на Бр. 10.250. или Управи гр. Београда Бр. 29.327.

Мијанла Манчића, пиљарског момка из Врчина тражи кварт савањског актом Бр. 8.157, исти је побегао 28. пр. м. од свог газде Цветка Ђорђевића пиљара пошто му је измаио новац. Он је стаса средњег, стар 14 год., косе смеђе, очи црне, бркова нема. Моле се све полицијске власти да живо потраже, и нађеног спроведу кварту савањском, с позивом на Бр. 8.157, или Управи гр. Београда на Бр. 20.093.

ПОТЕРЕ

Ноћу између 1. и 2. ов. м., непознати лопови извршили су на опасан начин крађу ствари Николи Наумовићу механџији из Смедерева, и

то: једну грану дијаманску, један прстен дијамански, један пар мушког одела, један иберциг, два револвера један црни, други жут, овај са црним корицама преламач је, српског платна 100 аршина, један сат будилник, чаршав крветни, бошчадук од српске израде са пешкиром № 30. № 60. и пет форинти у новцу. Моле се све полицијске власти, да живо потраже лопове и покрађу, и у случају проналаска спроведу их Начел. окр. смедеревског, с позивом на Бр. 10.696., или Управи гр. Београда Бр. 29.353.

Стеван Ђатић, слуга код Лазара Илића каф. орд. украо је своје газди 16 динара у готовом новцу и један никлени црни сат, на коме је унутра урезан железнички вагон на побегао. Он је стар 20 год. у лицу плав, стаса средњег, сувољав, на себи има одело грао, са плавом кецељом, а у лактовима обе руке мало је сакат. Моле се све полицијске власти, да Стевана живо потраже и нађеног спроведу Управи гр. Београда Бр. 30.135.

Јоца Косовац, побегао је од свог мајстора Димитрија Анђелковића, ћурчије овдаш. и до данас се није вратио, да свој рок службе прођу. Он је стар 15 год. стаса омаленог дугих образа, косе смеђе, очију граорастих, од одела има: црни сакат капут, грао панталоне, црни шешир штофани, на ногама ципеле. Моле се све полицијске власти, да живо Јоцу потраже и нађеног спроведу Управи, с позивом на Бр. 30.134.

Павле Јовановић — циганин, скитач, из Подунавца, среза Жичког, решењем првостепеног Суда крушевачког. Стављен је под протни Суд, притвор и оков, због крађе стоке и опасне крађе. Побегао је из окружне болнице ноћу између 13. и 14. Марта 1897. год. куда је као болестан био упућен. Он је стар 45 год. стаса средњег, мало натмурен, у лицу сув, црномањаст, косе, бркова и браде црне. Моле се све полицијске власти, да Павла живо потраже, и нађеног спроведу првостепеном Суду крушевачком, с позивом на Бр. 23.298; или Управи гр. Београда Бр. 30.086.

Младин Тешић — Урошевић, из Брђана, има да, по пресуди судској, издржи још две године полицијског надзора, али је пре кратког времена, побегао незнано где. Он је у опште рић, образа дугих, а на једном има младеж, очију плавих, браде и косе ретке, има на себи: фес, кошуље и гаће, зубун сељачки, опанке и чарапе, а стар је 50 година. Моле се све полицијске власти, да га свака, у своје реону потражи и нађена овамо спроведе, начелству среза Љубићског, Пр. Бр. 13.524.

НАЂЕНО

Начелник ср. Подунавског актом од 19. ов. мес. Бр. 12.045 јавља да је у Осинаоници повереног му среза нађено: два коња, један длаке алатасте са жигом **М** стар 10 год. и један длаке вране, са жигом **У** стар 15 год. оба омање висине и без роваша. Даље, једна коњска кола за једног коња, на колима циганске

појаве од којих праве чергу, и једно кусо прасе длаке црне.

Сопственик горњих ствари нека се обрати истом среском начелнику са доказима о својини.

СКРЕЋЕ СЕ ПАЖЊА

Радован — Михаило Радовановић. — Иваничић — Јовановић, опасан крадљивац, кесарош и варалица, који је до сада 4 пута судски осуђиван због крађа и превара, решењем Управе од 22. тек. месеца Бр. 27.794 прогнат је на свагда у Аустро-Угарску. Михаило је родом из Беолине у Босни, има 33 год., средњег је стаса,

у лицу плав, сем српског говори још и немачки, последњи пут био је осуђен на 5 год. робије због опасне крађе извршене овде у Београду. Управа града Београда, по чијој наредби износимо ову слику, позива све полицијске власти да на повратак Михајлов у Србију обрате најстрожију пажњу, а у случају повратка да га казне за повраћај из прогонства и понова прогнају.

ИЗЈАВЕ И ПОРУКЕ УРЕДНИШТВА

Добар преводилац руског језика, може имати добар хонорар за превођење. Јавити се Уреднику.

Ко има роман Достојевског „Записници Мртвога Дома“ на руском језику, може га одмах продати нашем уредништву или га дати на послугу за добру награду.

За један или за два идућа броја, неће можда излазити наш роман „Записници Мртвога Дома“, од Достојевског. Ако то наступи молимо читаоце да нас извине а ми ћемо им то накнадити тиме? Што ћемо после пуштати по много више во до сада.

Садржај: I. Службени део. — II. Стручни и научни део: 1) Застарелост дисциплинских кривица; 2) Избрани Суд; 3) О иследнику; 4) Скитнице; 5) Проститутке и крадљивице; — III. Поучно забавни део: 1) Светски човек; 2) Записници из мртвог дома. — IV. Поуке и обавештења. — V. Службене објаве: 1) Тражи се; 2) Потере; 3) Нађено; 4) Скреће се пажња; 5) Изјаве и поруке уредништва.